

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ

Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών

Επιθεώρηση

ΤΕΥΧΟΣ 2° 2025 ► ΜΑΪΟΣ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

ΤΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΣΗΜΕΙΑ ΣΥΜΦΟΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΑΒΙΚΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ:

η σημασία τους και οι σύγχρονες προκλήσεις

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ Ι ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΠΕΖΙΚΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟΝ Β' ΠΠ

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΚΑΤΑΣΚΟΠΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΦΑΝΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

ΣΜΣ/ΑΣΔΥΣ

ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΣΤΡΑΤΟΥ
Δ3 (ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ)

ISSN: 1105-9222

ΠΡΟΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΜΕΡΟΥΣ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ

ΤΕΤΡΑΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ • ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1883 • ΤΕΥΧΟΣ 2° 2025

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

• Αριθμός Λογαριασμού του Περιοδικού Τράπεζα Πειραιώς
6915-130036-953 • IBAN: GR7901719150006915130036953

ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

Στελέχη ε.ε. και Πολιτικό προσωπικό > 2,40€ ανά έτος
του Στρατού Ήπρας

• Το Περιοδικό αποστέλλεται στη Μονάδα-Υπηρεσία που υπηρετεί ο συνδρομητής.

• Για τη διαχείριση της συνδρομής των ε.ε. στελεχών λειτουργεί η εφαρμογή του Περιοδικού στην Ηλεκτρονική Πύλη Διαδικτυακών Εφαρμογών του army.gr

Στελέχη ε.α. του Στρατού Ήπρας > 2,94€ ανά έτος
Ιδιώτες, Σύλλογοι κ.λπ. > 5,87€ ανά έτος

• Καταθέτουν τη συνδρομή στον Αριθμό Λογαριασμού Τράπεζας του Περιοδικού και αποστέλλουν την απόδειξη καταθέσεως (με FAX, e-mail ή ταχυδρομικώς) μαζί με το απόκομμα συνδρομής.

• Τα έξοδα τραπεζικής μεταφοράς της συνδρομής επιβαρύνουν τον συνδρομητή.

ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ (ΕΚΤΟΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ)

Απλή (Επιταγή Τράπεζας Πειραιώς) > 16,30€ ανά έτος
Συστημένη (Επιταγή Τράπεζας Πειραιώς) > 23,80€ ανά έτος

ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ (ΕΝΤΟΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ)

Απλή (Επιταγή Τράπεζας Πειραιώς) > 14,20€ ανά έτος
Συστημένη (Επιταγή Τράπεζας Πειραιώς) > 21,60€ ανά έτος

• Οι συνδρομητές Εξωτερικού εκδίδουν τραπεζική επιταγή από κατάστημα Ελληνικής Τράπεζας στο Εξωτερικό προς τον Αριθμό Λογαριασμού Τράπεζας του Περιοδικού (στη διεύθυνση του Περιοδικού).

Δωρεάν προβολή του Περιοδικού για τους μαθητές των Παραγωγικών Σχολών του Στρατού Ήπρας, μέσω της εφαρμογής του Περιοδικού στην Ηλεκτρονική Πύλη Διαδικτυακών Εφαρμογών του army.gr

Την εφαρμογή του
Περιοδικού θα τη βρείτε
στην Ηλεκτρονική Πύλη
Διαδικτυακών Εφαρμογών του
www.army.gr

ΑΠΟΚΟΜΜΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΣΤΡΑΤΟΥ
Δ3 (ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ)
ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
1020 ΣΤΓ

Στρατόπεδο Παπάγου, Μεσογείων 227-231, Χολαργός, Τ.Κ. 15 561

Διαχείριση Έκδοσης

τηλ. 210 6553170

Διαχείριση Συνδρομητών

τηλ. 210 6553979

e-mail: ekdosis@army.gr

Επώνυμο: Όνομα:
Ιδιότητα: Νέα Συνδρομή ☐ Ανανέωση Συνδρομής ☐
Οδός: Αριθμός: Τ.Κ.:
Πόλη: Τηλ:
ΑΦΜ (για τους ε.α.): e-mail:
Επιλογή Μέσου: Έντυπο ☐ ή Online (pdf)* ☐

*Για τους ε.ε. και ε.α. συνδρομητές μέσω της εφαρμογής του Περιοδικού στο army.gr και για τους λοιπούς μέσω e-mail

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ

Επιθεώρηση

2025 - ΤΕΥΧΟΣ 2^ο
(ΜΑΪΟΣ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ)

Εκδότης
ΓΕΣ/Δ3 (ΔΕΝΔΗΣ)
(Διεύθυνση Ενημέρωσης και Δημοσίων Σχέσεων)

Διευθυντής ΓΕΣ/Δ3 (ΔΕΝΔΗΣ)
Σχης (ΠΖ) Φίλιππος Γιαλαμάς

Τμηματάρχης
ΜΥ Μαρία Δάρα

Καταχώριση Συνδρομητών
Καταχώριση Μελετών
Αλχίας (ΠΖ) Ιωάννης Μουρκογιάννης

Επιμέλεια Κειμένου
ΜΥ Μαρία Ρέκκα

Επεξεργασία Φωτογραφίας
Ηλεκτρονική Σελιδοποίηση
Multimedia
ΜΥ Βασιλική Κιρτζαλίδου
ΜΥ Στέλλα Κοντουδάκη
ΜΥ Μαρία Ρέκκα

Υποστήριξη Δικτυακού Τόπου (INTERNET)
ΚΕΠΥΕΣ

Εκτύπωση
ΤΥΕΣ

Στοιχεία Επικοινωνίας

τηλ.: 210 6553170 (Διαχείριση Έκδοσης)
τηλ.: 210 6553979 (Διαχείριση Συνδρομητών-Μελετών)
τηλ.: 210 6553166-67 (Καλλιτεχνική Επιμέλεια)
e-mail: ekdosis@army.gr
http://www.army.gr

ΠΡΟΣΟΧΗ: Δεν επιτρέπεται η αντιγραφή και αναδημοσίευση των άρθρων χωρίς την έγγραφη συναίνεση του ΓΕΣ.

ΟΡΟΙ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΠΡΟΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ

Η Στρατιωτική Επιθεώρηση δέχεται για δημοσίευση εργασίες πρωτότυπες ή από μετάφραση, σύμφωνα με την Πάγια Διαταγή του ΓΕΣ 0-17/2021, που αφορούν τις παρακάτω κατηγορίες θεμάτων:

Στρατιωτικά Θέματα: Εθνική Άμυνα, Τακτική και Στρατηγική, Οργάνωση των Ενόπλων Δυνάμεων, Πολεμικά Μέσα και Υλικά-Όπλα μαζικής καταστροφής, Ευρωπαϊκής Άμυνας-Στρατού, Νέες Απειλές (Στρατιωτικές-Οικονομικές-Ηλεκτρονικές), Ηγεσία-Ηθικές Δυνάμεις, Στρατιωτική Γεωγραφία, Στρατιωτική Ιστορία, Διοικητική Μέριμνα, Τεχνολογικές Εξελίξεις.

Γενικότερα θέματα Στρατιωτικής-Πολιτικής Φύσης: Παγκόσμιο Περιβάλλον, Συνασπισμοί, Συμμαχίες, Διεθνείς Οργανισμοί, Πόλεμοι Χαμηλής Έντασης, Καταπολέμηση Οργανωμένου Εγκλήματος, Διεθνείς Τάσεις και Εξελίξεις, Δίκαιο του Πολέμου, Ανθρωπιστικές Επεμβάσεις, Γεωπολιτικά-Γεωφυσικά-Διαστήματος, Εξελίξεις των Εθνικών Θεμάτων.

Εγκυκλοπαιδικά Θέματα: Οικονομικά και Πολιτισμού, Κοινωνικά, Θρησκευτικά, Φιλοσοφικά, Τέχνης-Επιστήμης, Ιστορικά, Λειτουργία του Δημοκρατικού Πολιτεύματος και των Δημοκρατικών Θεσμών, οποιοδήποτε εγκυκλοπαιδικό θέμα για την επιμόρφωση των στελεχών του ΣΕ.

Περιορισμοί για τη συνταξη και υποβολή των εργασιών:

- να χρησιμοποιείται η δημοτική γλώσσα, χωρίς υπερβολές και ακρότητες.
- να μην υπερβαίνουν τις 20 σελίδες (Α4), συμπεριλαμβανομένων των τυχόν συγγραμμάτων, εικόνων και φωτογραφιών και να μην περιέχουν διαβηθισμένες πληροφορίες.
- να μην περιέχουν σχόλια και κρίσεις σε βάρος προσώπων και να κινούνται μέσα σε ευπρεπές, τεκμηριωμένο επιστημονικό και τεχνικό πλαίσιο, χωρίς αιχμές, οξύτητες και προκλήσεις.
- να μην εκτρέπονται σε κρίσεις για την επίσημη πολιτική της χώρας και να μην εξιστορούν γεγονότα πολιτικής φύσεως που μπορούν να δημιουργήσουν προστριβές στο εσωτερικό της χώρας και με άλλα κράτη.
- να υποβάλλονται σε ηλεκτρονική μορφή (π.χ. Microsoft Word) στο e-mail του Περιοδικού ekdosis@army.gr, συνοδευόμενα από σύντομο βιογραφικό του συντάκτη με τα στοιχεία επικοινωνίας του και, εάν είναι δυνατόν, από ανάλογο φωτογραφικό υλικό (ανάυψης 300 dpi), κατάλληλο για εκτύπωση.
- να καταγράφονται υποχρεωτικά οι βιβλιογραφικές αναφορές και να αναφέρονται ευκρινώς ο συγγραφέας, ο τίτλος, ο εκδοτικός οίκος, ο τόπος-χρονολογία-αριθμός έκδοσης. Εφόσον πρόκειται για εργασία η οποία προέρχεται από αναπαραγωγή ή μετάφραση βιβλίου, άρθρου ή κειμένου να συνοδεύεται από την άδεια του συγγραφέα-φορέα.

- 1 Οι συντάκτες είναι υπεύθυνοι για το περιεχόμενο της εργασίας τους και την εξασφάλιση άδειας για τη χρησιμοποίηση των πηγών και βιβλιογραφικών αναφορών-παραπομπών, καθώς και των πνευματικών δικαιωμάτων.
- 2 Οι εργασίες που δημοσιεύονται στη Στρατιωτική Επιθεώρηση εκφράζουν τη γνώμη και τις σκέψεις των συγγραφέων και όχι αναγκάια τις αντιλήψεις ή το δόγμα του Γενικού Επιτελείου Στρατού.
- 3 Οι εργασίες επετειακού χαρακτήρα (28^η Οκτωβρίου-25^η Μαρτίου κ.λπ.), θα πρέπει να υποβάλλονται τουλάχιστον προ εξαμήνου, έτσι ώστε να δημοσιεύονται ως επίκαιρες στο Περιοδικό μας.
- 4 Οι συντάκτες, εφόσον δημοσιευθεί η εργασία τους, δικαιούνται για κάθε τυπογραφική σελίδα (μεγέθους χαρτιού 17,5 x 25 εκ.) 2.300 έως 2.700 γραμμάτων αμοιβή 6,53€ για πρωτότυπη μελέτη και 3,97€ για εργασίες από μετάφραση, σύμφωνα με την ΚΥΑ Υπ. Αριθμ. 2/76198/0022 (ΦΕΚ 208/τΒ' /11-02-2008). Οι δικαιούχοι μετά την έκδοση και διανομή του αντίστοιχου τεύχους του Περιοδικού, μπορούν να επικοινωνούν με τη Δνση Χρηματικού του ΤΥΕΣ στο τηλ.: 210 6552659.
- 5 Οι εργασίες που υποβάλλονται στο Περιοδικό γνωμοδοτούνται από την Επιτροπή Σύνταξης για τη δημοσίευσή τους ή μη, και ανεξάρτητα από την απόφαση η επιστροφή τους δεν προβλέπεται.
- 6 Για περισσότερες πληροφορίες και διευκρινίσεις, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να επικοινωνούν με τη διαχείριση του Περιοδικού.

Πρόλογος έκδοσης

Αγαπητοί Αναγνώστες,

Φθάσαμε αισίως στην ολοκλήρωση του 2^{ου} τεύχους του 2025 της *Στρατιωτικής Επιθεώρησης*, προσπαθώντας να ανταποκριθούμε στις απαιτήσεις που εγείρει η διαχρονικότητα του Περιοδικού και η αποστολή του.

Η στήλη της ενημέρωσης πάνω στην ιστορία, το έργο, τη λειτουργία και την προσφορά Σχηματισμών και Μονάδων του Στρατού Ήφρας αφιερώνεται στο παρόν τεύχος στη ΣΜΣ/ΑΣΔΥΣ. Χάρη στην πολύ ενδιαφέρουσα παρουσίαση, παρακολουθούμε την πορεία της Στρατιωτικής Μουσικής από την ίδρυσή της, το 1824, έως σήμερα.

Τα θαλάσσια σημεία συμφόρησης αποτελούν σημεία μείζονος στρατηγικής σημασίας. Η Αραβική Χερσόνησος, πλούσια πετρελαιοπαραγωγική περιοχή, διαθέτοντας τρία από τα σημαντικότερα παγκοσμίως αυτά σημεία, καθίσταται γεωγραφικά το σταυροδρόμι Ευρώπης, Αφρικής και Ασίας, καθώς και σύνδεσμος της Μεσογείου με τον Ινδικό Ωκεανό. Ας παρακολουθήσουμε την πολύ ενδιαφέρουσα, αναλυτική και επίκαιρη ανάπτυξη αυτού του θέματος.

Ακολουθεί εξαιρετική παρουσίαση της ένδοξης δράσης των ανδρών της Ι Μεραρχίας από τη σύστασή της έως και τη λήξη του Β΄ ΠΠ. Το ανεξίτηλο αποτύπωμα της συνεισφοράς της στους αγώνες του έθνους οδήγησε στην επωνομασία της ως «η Σιδηρά Μεραρχία».

Έπεται ενδιαφέρον άρθρο που αφορά στη Διοικητική Μέριμνα του Αμερικανικού Στρατού.

Με ιδιαίτερη χαρά, συνεχίζουμε με μια από κάθε άποψη εξαιρετική, πρωτότυπη μελέτη που αφορά τη στρατηγική του Μεγάλου Αλεξάνδρου στο θέμα της συλλογής πληροφοριών κατά τις εκστρατείες του. Κάθε επιπλέον σχόλιο επισκιάζει το κείμενο. Γι' αυτό απλά ευχόμαστε να είναι αξιοποιήσιμη η παραχώρηση του χρόνου σας.

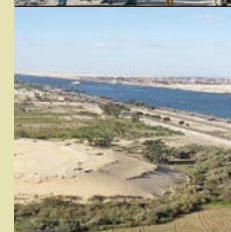
Η Συντακτική Ομάδα

Περιεχόμενα

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

σελ. **6**
ΣΜΣ/ΑΣΔΥΣ

ΑΡΘΡΑ

σελ. **14**
ΤΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΣΗΜΕΙΑ ΣΥΜΦΟΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΑΒΙΚΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ: Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ
Ανθσής (ΤΧ) Σπυρίδων Θεοχαράκος

σελ. **26**
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ Ι ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΠΕΖΙΚΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟΝ Β΄ ΠΠ
Δρ Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος

σελ. **50**
Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ
Ταξχος Γεώργιος Βαρελάς

σελ. **64**
ΚΑΤΑΣΚΟΠΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΦΑΝΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
Δρ Παναγιώτης Ασημόπουλος

ΖΕΙΔΩΡΗ ΚΑΛΛΙΠΕΙΑ

σελ. **80**

ΘΕΜΑΤΑ ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

σελ. **100**

ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

σελ. **103**

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

σελ. **108**

200¹⁸²⁴⁻²⁰²⁴ ΧΡΟΝΙΑ ΣΜΣ/ΑΣΔΥΣ

Ιστορικά Στοιχεία

Η ιστορία της Στρατιωτικής Μουσικής ξεκινά σχεδόν ταυτόχρονα με την ιστορία του μετεπαναστατικού Τακτικού Ελληνικού Στρατού. Τον Δεκέμβριο του 1824, συγκροτήθηκε στις τάξεις του νεοσύστατου Τακτικού Στρατού, από τον Συνταγματάρχη Παναγιώτη Ρόδιο, η πρώτη στρατιωτική μπάντα στο Ναύπλιο, την τότε πρωτεύουσα της Ελλάδας. Ο πρώτος Αρχιμουσικός ήταν ο Γιωάννη Mangel.

Τον Δεκέμβριο του 1834, με τη μεταφορά της πρωτεύουσας από το Ναύπλιο στην Αθήνα, ακολούθησαν και οι Στρατιωτικές Μουσικές του 1^{ου} και 7^{ου} Τάγματος Πεζικού της Γραμμής. Το 1836, οι δύο Στρατιωτικές Μουσικές

συγχωνεύθηκαν και δημιουργήθηκε η Μουσική του 3^{ου} Τάγματος Πεζικού με έδρα την Αθήνα, στην οποία μετά τον θάνατο του Αρχιμουσικού Carl Koehler (1837), ανέλαβε Αρχιμουσικός ο Franz Seiller. Η Στρατιωτική Μουσική στρατωνιζόταν στο στρατώνι του Μοναστηρακίου (Τζαμί Τσισδαράκη). Στην επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου του 1843, συμμετείχε και η Στρατιωτική Μουσική Φρουράς Αθηνών, με εμβατήρια και θούρια.

Το 1854, δημιουργήθηκαν τρεις Στρατιωτικές Μουσικές, για τις τρεις Μοίρες του Πεζικού (Αθήνα, Ναύπλιο, Μεσολόγγι). Η οργανική δύναμη της Μουσικής Φρουράς Αθηνών αποτε-

Εικ. 1. Η Μουσική της Ανατολικής Φρουράς, με Αρχιμουσικό τον Τχη (ΜΣ) Νικόλαο Δραγατάκη. Φωτογραφία του Giovanni Trimboli. (Από το αρχείο του Ανχη (ΜΣ) ε.α. Αθανασίου Μανιάτη)

Εικ. 2. Η μουσική της Ανατολικής Φρουράς στη Νεάπολη Ιταλίας, 23/06/1961, Διεθνές Φεστιβάλ χωρών-μελών του ΝΑΤΟ. Αρχιμουσικός: Λγός (ΜΣ) Νικόλαος Δραγατάκης. (Από το αρχείο του Ανχη (ΜΣ) ε.α. Αθανασίου Μανιάτη)

Εικ. 3. Παρέλαση στους δρόμους της Μεμβούρνης, στα πλαίσια των εορταστικών εκδηλώσεων της 25^{ης} Μαρτίου 1980. Ραβδόυχος: Λγός (ΜΣ) Δημήτριος Μπουραντάνης. (Από το αρχείο του Ανχη (ΜΣ) ε.α. Σπυρίδωνα Στογιάννου)

Εικ. 4. Παρέλαση ΣΜΣ/ΑΣΔΥΣ στην 5^η Λεωφόρο της Νέας Υόρκης, 2006. Αρχιμουσικός: Τχης (ΜΣ) Δημήτριος Παππάς. (Από το αρχείο του Ανχη (ΜΣ) ε.α. Αθανασίου Μανιάτη)

λείτο από σαράντα μουσικούς και οι έτερες δύο από είκοσι πέντε. Το 1860, δημιουργήθηκε η Ειδική Στρατιωτική Μουσική Φρουράς Αθηνών. Οι Δημόσιες Συναυλίες των Στρατιωτικών Μουσικών, με έδρα την πρωτεύουσα από το 1873, ήταν πλέον καταγεγραμμένες από τον Τύπο, με αναλυτικές πληροφορίες περί του ρεπερτορίου, του Αρχιμουσικού, του τόπου και του χρόνου διεξαγωγής τους.

Το 1888, τα εγκαίνια της Δ' Ζάππειας Ολυμπιάδας συνέπεσαν με τις εορτές εικοσιπενταετηρίδος του Γεωργίου Α', όπου παρατηρείται αξιοσημείωτη δραστηριότητα και αναφορές στο ρεπερτόριο των συγκε-

Το Τζαμί του Τζισδαράκη στο Μοναστηράκι, υδατογραφία του Skene James, 1839.

κριμενών τελετών. Εκτιμάται ότι το σχολείο στρατιωτικών μουσικών στον στρατώνι Μοναστηρακίου (Τζαμί Τσισδαράκη) λειτουργούσε μέχρι το έτος 1890.

Το 1896, συμμετείχε στις εορταστικές εκδηλώσεις για την πρώτη Ολυμπιάδα της σύγχρονης εποχής, με Αρχιμουσικό τον Ιωσήφ Καίσαρη. Στις τελετές της Μεσολυμπίδας του 1906, συμμετείχε και η Στρατιωτική Μουσική Φρουράς Αθηνών, με Αρχιμουσικό τον Σπυρίδωνα Καίσαρη. Από το 1919 έως το 1922, έλαβε μέρος στην εκστρατεία της Μικράς Ασίας. Με τη λήξη της εκστρατείας στη Μικρά Ασία, αναδιοργανώνεται και πάλι στην Αθήνα με την ονομασία Μουσική Φρουράς Αθηνών. Το 1940, με την έναρξη του Ελληνο-ιταλικού Πολέμου, ανασυγκροτείται και ακολουθεί το Στρατηγείο του Α΄ Σώματος Στρατού στην Αλβανία. Στην Αθήνα, παραμένει Τμήμα Στρατιωτικής Μουσικής, ενισχυμένο από εφέδρους μέχρι το 1941 και την είσοδο των γερμανικών δυνάμεων κατοχής στον ελλα-

Βασιλικό Διάταγμα της 23^{ης} Ιουνίου 1911 (ΦΕΚ Α΄ 152) «Περί λειτουργίας του Στρατιωτικού Σχολείου Μουσικής και Έκπαιδευσεως των Στρατιωτικών Μουσικών εις το Ωδείο Αθηνών και περί κατατάξεως και προαγωγής Στρατιωτικών Μουσικών και Αρχιμουσικών».

δικό χώρο, οπότε και διαλύεται. Μετά τα παραπάνω, πολλοί μουσικοί κατέφυγαν στη Μέση Ανατολή. Το 1945, με την ανασυγκρότηση του Ελληνικού Στρατού, η Μουσική Φρουράς Αθηνών ονομάζεται Μουσική Α΄ Σώματος Στρατού. Από το 1959 μέχρι το 1972, όταν η Μουσική Φρουρά Αθηνών επρόκειτο να συμμετάσχει σε επίσημες τελετές ή υποδοχές υψηλών προσώπων, παρουσία τμήματος Ευζώνων, το τμήμα στρατιωτικής μουσικής που λάμβανε μέρος στην εκδήλωση έφερε την ευζωνική στολή. Από το 1948 έως το 2009, η στρατιωτική μουσική με έδρα την Αθήνα,

αλλάζει συχνά ονομασίες, εξαιτίας αλλαγών στο οργανόγραμμα του Ελληνικού Στρατού (986 ΣΜ, ΣΜΣ/ΣΔΑ, ΣΜΣ/ΔΥΒ). Από το 2009, η Στρατιωτική Μουσική Φρουράς Αθηνών ανήκει στην Ανώτατη Στρατιωτική Διοίκηση Υποστήριξης Στρατού (ΣΜΣ/ΑΣΔΥΣ).

Η συνεισφορά της στον πολιτισμό είναι αδιαμφισβήτητη, καθόσον από τη συγκρότησή της έως σήμερα, έχει λάβει μέρος σε σπουδαίες στιγμές της Ιστορίας. Επιπλέον, έχει εκπροσωπήσει τη χώρα μας σε ποικίλα Διεθνή Φεστιβάλ (Ιταλία, Ολλανδία, Δανία, Ιαλία, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, ΗΠΑ, Νότια Αφρική, Νότια Κορέα, Αγγλία, Γαλλία, Βέλγιο, Μάλτα, Τσεχία, Ουγγαρία, Σερβία, Βουλγαρία, Ρωσία).

Αποστολή

Αποστολή της ΣΜΣ/ΑΣΔΥΣ είναι:
➤ Η εξύψωση του ηθικού και του φρονήματος του Στρατεύματος, τόσο εν καιρώ ειρήνης όσο και σε περίοδο επιχειρήσεων, μέσω της μουσικής ψυχαγωγίας του.

➤ Να παινίζει σε παρελάσεις, παρατάξεις, επιθεωρήσεις Στρατιωτικών Τμημάτων, να αποδίδει τιμές, να μετέχει σε Εθνικές-Θρησκευτικές-Εορταστικές-Αθλητικές-Καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, στρατιωτικού ή μη χαρακτήρα.

➤ Να παινίζει σε συναυλίες, ραδιοφωνικές-τηλεοπτικές εκπομπές, συνεσιώσεις, πολιτιστικές εκδηλώσεις και όπου αλλού διαταχθεί προς τούτο. Συμμετέχει με τμήματα ορχηστρών σε διάφορες εορταστικές-χορευτικές εκδηλώσεις, δεξιώσεις και συνεσιώσεις στις Λέσχες Αεκών και στις Μονάδες-Ανεξάρτητες Υπομονάδες των Σχηματισμών.

➤ Να συμμετέχει σε πολιτιστικές εκδηλώσεις, επ' ωφελεία των Τοπικών Αρχών, πάντοτε κατόπιν εγκρίσεως του Σχηματισμού, με στόχο την ενδυνάμωση των σχέσεων Στρατεύματος και κοινωνίας.

➤ Να συμμετέχει σε διεθνείς επετειακές εκδηλώσεις, καθώς και σε εορτασμούς της ελληνικής ομογένειας στο Εξωτερικό, είτε ως τμημάτων μπάντας για παρελάσεις-επιδείξεις είτε ως τμημάτων ορχήστρας συμμετεχόντων ως μελών αποστολής κατά τις επίσημες επισκέψεις της Α.Ε. του Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας στην αλλοδαπή.

Εκπαίδευση

Το προσωπικό της Μονάδας εκπαιδεύεται καθημερινά στα μουσικά όργανα καθ' όλο το προβλεπόμενο ωράριο. Η εκπαίδευση, ατομική και ομαδική, αποβλέπει στην εκμάθηση των διαφόρων μουσικών τεμαχίων και στη δημιουργία μουσικών συνόλων, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα αξιοποίησής τους σε οποιαδήποτε τελετή-εκδήλωση απαιτηθεί.

Σύμφωνα με τα καθοριζόμενα περί προαιρετικής φοίτησης στελεχών Ανθυπασιπιστών-Υπαξιωματικών για την αναβάθμιση των μουσικών τους γνώσεων, αριθμός αυτών συμμετέχει σε εκπαιδευτικά τμήματα, σε συνεργασία με το Ωδείο Αθηνών.

Επιπλέον, στις εγκαταστάσεις της ΣΜΣ/ΑΣΔΥΣ υλοποιείται το σχολείο εκπαίδευσης νεοπροσληφθέντων Επαγγελματιών Οπλιτών ειδικότητας «Χειριστής Μουσικού Πνευστού Οργάνου», διάρκειας είκοσι τεσσάρων (24) εβδομάδων.

Δραστηριότητες

➤ Αποδόσεις τιμών στο Στρδο «ΠΑΠΑΓΟΥ» κατά την άφιξη ΥΕΘΑ, ΥΦΕΘΑ και Αρχηγών Γενικών Επιτελείων Ξένων Κρατών

➤ Αποδόσεις τιμών σε επίδοση διαπιστευτηρίων Πρέσβων Ξένων Κρατών στην Α.Ε. Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας στο Προεδρικό Μέγαρο

➤ Καταθέσεις στεφάνων στο Μ.Α.Σ. από Αρχηγούς και Πρέσβεις Ξένων Κρατών

➤ Συμμετοχή στις Εθνικές Εορτές της 25^{ης} Μαρτίου και της 28^{ης} Οκτωβρίου

➤ Αλλαγή φρουράς στο Μ.Α.Σ., Έπαρση και Υποστολή Σημαίας στην Ακρόπολη

➤ Ορκωμοσίες σε ΣΣΕ, ΣΑΝ και σε κέντρα Νεοσυλλέκτων (ΚΕΤΘ-ΚΕΠΒ-ΚΕΥΠ-ΚΕΕΜ-90 ΣΠ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ)

➤ Αποδόσεις τιμών σε επιθεωρήσεις από κ. Α/ΓΕΣ, ΓΕΠΣ και Δκτὴ ΑΣΔΥΣ, ΜΕΡΥΒ

➤ Συμμετοχή στις επετειακές εορτές για την «Εξοδο του Μεσολογγίου», στην Ιερά Πόλη του Μεσολογγίου

➤ Συμμετοχή για την εορτή του Μεγαλομάρτυρος Αγίου Γεωργίου του Τροπαιοφόρου, Προστάτη του Στρατού Ήφρας (πλνν Πυροβολικού), στη Χαλκίδα

➤ Συμμετοχή για την εορτή του Αγίου Διονυσίου του Αρεοπαγίτου, Πολιούχου της Πόλης των Αθηνών, στην Αθήνα

➤ Ορχήστρες σε επίσημα δείπνα, χοροεσπερίδες και δεξιώσεις στο Προεδρικό Μέγαρο-ΛΑΕΔ-ΚΑΑΥ (χειμερινή και θερινή περίοδο)

➤ Ορχήστρες σε γεύματα στη ΛΑΕΔ από κ. Α/ΓΕΕΘΑ, Α/ΓΕΣ και ΓΕΠΣ

➤ Ορχήστρες στις κατασκηνώσεις των Υπουργείων Παιδείας και Υγείας Πρόνοιας

➤ Μπάντα και Ορχήστρα σε εκδηλώ-

σεις κοινωνικής ωφέλειας. Συμμετοχή σε Διεθνή Φεστιβάλ-ΤΑΤΟΟ, στο Εξωτερικό

➤ Οργάνωση και διεξαγωγή συναυλιών κατά την Εορταστική Επέτειο των Ενόπλων Δυνάμεων.

Δισκογραφία ΣΜΣ/ΑΣΔΥΣ

Με την έλευση του 19^{ου} αιώνα, έφτασε στην Ελλάδα ο φωνόγραφος, ένα ηχητικό μέσο το οποίο στην πορεία της εξέλιξής του διέδωσε στο ευρύτερο κοινό ένα ιδιαίτερο είδος μουσικής, τα εμβατήρια, στοχεύοντας στα πατριωτικά αισθήματα των Ελλήνων.

Αξιοσημείωτη είναι η συμμετοχή της Στρατιωτικής Μουσικής Φρουράς Αθηνών σε ηχητικές καταγραφές εκκλησιαστικής μουσικής από το 1922 έως 1936, με ύμνους της Μεγάλης Εβδομάδας.

Στις 2/3/1922, ηχογραφήθηκε από τη «Μουσική Φρουράς Αθηνών», υπό τη διεύθυνση του Αρχιμουσικού Τχη Σπυρίδωνα Καίσαρη, το «Εμβατήριο της Σημαίας» και ο «Εθνικός Ύμνος» σε δίσκο γραμμοφώνου 78rpm και 12" από την His Master Voice (AP-2) στην πλευρά Β'.

Οι ηχογραφήσεις με τη Στρατιωτική Μουσική Φρουρά Αθηνών που κυκλοφορούσαν από το 1935 έως τη δεκαετία του 1980, πραγματοποιήθηκαν σε συνεργασία με τις χορωδίες των Κ. Ξενίδη, Γεωργίου Ζερβουδάκη, Παναγιώτη Γλυκοφρύδη, Φώτη Αλέπουρου και τη χορωδία της Αεράμυνας υπό τη διεύθυνση των Αρχιμουσικών της Στρατιωτικής Μουσικής (Βασίλειος Σωζόπουλος, Επαμεινώντας Φασιανός, Μαργαρίτης Καστέλλης, Διονύσιος Ρεμούνδος, Γεώργιος Μαύρος, κ.ά.).

Το 1967 κυκλοφόρησε LP από τη Στρατιωτική Μουσική Αθηνών

Εικ. 5

Εικ. 5. Η ΣΜΣ/ΑΣΔΥΣ στον βράχο της Ακρόπολης για τους εορτασμούς της Επετείου Απελευθέρωσης Αθηνών, 2019. Αρχιμουσικός: Τχης (ΜΣ) Διονύσιος Μεντές. (Από το φωτογραφικό αρχείο της ΣΜΣ/ΑΣΔΥΣ)

Εικ. 6

(ΑΣΔΕΝ), υπό τη διεύθυνση του Τχη (ΜΣ) Αναστασίου Ρεμούνδου. Ο δίσκος περιλαμβάνει τον «Εθνικό Ύμνο» και τα Εμβατήρια «Ευζωνάκι», «Μακεδονία Μας», «Ο Έλλην Στρατιώτης», «Στα Κανόνια» και «Ύμνος Ιερού Λόχου» στην πλευρά Α'. Στην πλευρά Β', ακολουθούν τα Εμβατήρια «Περνούν Στρατιώτες», «Μεσ' τα Χαρακώματα», «Στον Αγώνα της Κύπρου», «Τα Ρόδα τα Τριαντάφυλλα», «Το Πυροβολικό» και «Η Μάχη», υπό τη διεύθυνση του Τχη Αναστασίου Ρεμούνδου. Ο δίσκος επανακυκλοφόρησε με την ετικέτα της Polydisc Records (17003), το 1982. Επιπλέον, υπάρχει ο δίσκος 33 στρο-

φών με τίτλο «Τα Ελληνικά Εμβατήρια και ο Εθνικός μας Ύμνος», με τη Μπάντα της Αστυνομίας Πόλεων, τη Στρατιωτική Μουσική Αθηνών (ΑΣΔΕΝ) και τη Μπάντα της Πολεμικής Αεροπορίας, με ετικέτα της Εταιρείας Polygram (529 522). Το συγκεκριμένο LP, με ημερομηνία κυκλοφορίας Οκτώβριος 1995, εκτιμάται ότι είναι το τελευταίο βινύλιο της Στρατιωτικής Μουσικής, πριν την ψηφιακή επανάσταση και την έκδοση οπτικών δίσκων.

Στην ιστορία της ελληνικής δισκογραφίας, από τις υπάρχουσες Στρατιωτικές Μουσικές, κυκλοφόρησαν ως επί το πλείστον δίσκοι μόνο με τη Στρατιωτική

Μουσική Φρουράς Αθηνών (ΣΜΣ/ΑΣΔΥΣ), με έντονη δραστηριότητα την περίοδο του μεσοπολέμου. Από τα τέλη του εμφυλίου πολέμου και μετά, καταγράφονται ηχογραφήσεις ή επανακυκλοφορίες δίσκων που περιλάμβαναν, επίσης, Ελληνικά Εμβατήρια και τον Εθνικό Ύμνο της Ελλάδας.

Επί διευθύνσεως ΓΕΣ/ΔΜΣ, Τχη (ΜΣ) Φίλιππα Γκίτσα (3.6.1999 έως 19.2.2002), εκδόθηκε οπτικός δίσκος (CD) που περιλάμβανε δεκαεπτά στρατιωτικά εμβατήρια. Η ηχογράφηση πραγματοποιήθηκε σε στούντιο της ΕΡΤ από τη Στρατιωτική Μουσική ΣΔΑ. Ομοίως, με μέριμνα του ΓΕΣ/7^{ου} ΕΓ, εκδόθηκε οπτικός δίσκος (CD) που περιλάμβανε σαλπίσματα που προβλέπονται από τον Σ.Κ. 114-10 περί «Σαλπικτών-Τυμπανιστών Στρατού Ήφρας και χειρισμού Μεγάλης Ράβδου».

Το 2015, με αφορμή τα 190 χρόνια Στρατιωτικής Μουσικής, ηχογραφήθηκε οπτικός δίσκος (CD) με τη «Jazz Big Band» της Στρατιωτικής Μουσικής Φρουράς Αθηνών, στο Studio E2 της ΕΡΤ.

Στην τελευταία έως σήμερα δισκογραφική της δουλειά, η ΣΜΣ/ΑΣΔΥΣ ηχογράφησε μουσικό αφιέρωμα στην 25^η Μαρτίου, με αφορμή τις επετειακές δράσεις των 200 Χρόνων Στρατιωτικής Μουσικής, παράλληλα με τον δίσκο «Δίστιχα της θάλασσας» του Παραδοσιακού Συνόλου της ΣΜΣ/ΑΣΔΥΣ.

Το Μουσικό Αρχείο της ΣΜΣ/ΑΣΔΥΣ

Μέχρι το 1862, είχε συσταθεί και εμπλουτισθεί μουσική συλλογή στη βιβλιοθήκη των Ανακτόρων του Βασιλιά Όθωνα Α΄. Ουσιαστικά επρόκειτο για το πρώτο μουσικό αρχείο της Ελληνικής Στρατιωτικής μουσικής.

Το 1861, Αρχιμουσικός Christian Welcker έλαβε εντολή από το ελληνικό Υπουργείο Πολέμου να ταξιδέψει στο Μόναχο για να συλλέξει παρτιτούρες και μουσικά όργανα. Επέστρεψε με εκατό μουσικά έργα (συμφωνίες, μελοδράματα, στρατιωτικά εμβατήρια).

Ωστόσο, με την αποχώρηση του Όθωνα, η «Μουσική συλλογή» μεταφέρθηκε στο Ανάκτορο του Μπάμπεργκ, το οποίο έγινε η κατοικία του Βασιλιά Όθωνα στη Βαυαρία.

Ο Αρχιμουσικός Christian Welckler παρέμεινε στην Αθήνα, διηύθυνε, διασκεύαζε και συνέθετε για τη Στρατιωτική Μουσική μέχρι τον θάνατό του, το 1908.

Στον 20^ο αιώνα, έντονες αναταραχές και πολεμικές συγκρούσεις στον Ελλαδικό χώρο, επηρέαζαν συνεχώς τη λειτουργία και οργάνωση της στρατιωτικής μουσικής.

Εικάζεται ότι ανάλογες συνέπειες υπέστη και το μουσικό αρχείο, το οποίο, σύμφωνα με χαρακτηριστική χειρόγραφη μαρτυρία του Διοικητή της Φρουράς Αθηνών, Ελευθερίου Μαυρομάτη, απέκρυψε ο ίδιος το 1941 με την έλευση των γερμανικών κατοχικών δυνάμεων, προκειμένου να το διαφυλάξει από τον εχθρό.

Με την αποχώρηση των Γερμανών από την Ελλάδα, οι συνεχείς πολεμικές συγκρούσεις, η περίοδος της δικτατορίας και η περίοδος της μεταπολίτευσης, σαφώς επηρέασαν τη λειτουργία της στρατιωτικής μουσικής και επομένως και του μουσικού της αρχείου.

Η έλευση της ψηφιακής επανάστασης και οι εξελίξεις στην τεχνολογία, βοήθησαν στην εκ νέου οργάνωση του αρχείου. Μέχρι πρότινος, η μορφή που είχαν οι παρτιτούρες ήταν χειρόγραφη, με χρήση πέννας, και γινόνταν από

αντιγραφείς-στελέχη των στρατιωτικών μουσικών μονάδων.

Από το 1999 σταδιακά, οι παρτιτούρες ενσωματώθηκαν σε μορφή εντύπων και αναπαράγονταν μέσω φωτοαντιγράφων.

Το 2000, το αρχείο οργανώθηκε σε σκληρόδετους φακέλους και τα τεκμήρια ταξινομήθηκαν με αλφαβητική σειρά και διαχωρισμένα σε δύο κατηγορίες: Εθνικοί ύμνοι χωρών και μουσικά τεμάχια φιλαρμονικής (εμβατήρια, συναυλιακά έργα κ.ά.).

Ωστόσο, από το 2004, το αρχείο βρισκόταν σε διαφορετικούς χώρους της Μονάδας και μέσα σε μεταλλικές ντουλάπες, λόγω μη ύπαρξης πρόβλεψης ιδιαίτερου χώρου για το αρχείο.

Από το 2005, οι χειρόγραφες παρτι-

τούρες αντικαταστάθηκαν πλήρως από έντυπες, μέσω χρήσης εφαρμογών π.χ. Finale, Sibelius κ.λπ.

Όμως, οι συχνές μετεγκαταστάσεις της μονάδας μέχρι το 2013, επέφεραν απώλεια αρκετών τεκμηρίων αλλά και αναγκαστική αναδιοργάνωση του αρχείου, λόγω του ότι οι εγκαταστάσεις και οι αποθηκευτικοί χώροι δεν ήταν πάντα κατάλληλοι και επαρκείς.

Από το 2020 έως σήμερα, το αρχείο έχει κατηγοριοποιηθεί, καταλογογραφηθεί και βρίσκεται στο στάδιο της ψηφιοποίησης. Συνολικά, περιέχει 953 τεκμήρια. Ωστόσο, καθημερινά εμπλουτίζεται είτε από δωρεές παλαιών στρατιωτικών Αρχιμουσικών είτε από καινούργιες ενορχηστρώσεις για τα μουσικά σύνολα της μονάδας.

Εικ. 7. Από τη συμμετοχή της Big Band της ΣΜΣ/ΑΣΔΥΣ στο 16^ο Athens Technopolis Jazz Festival, 28/5/2016. Αρχιμουσικός: Τχης (ΜΣ) Μιχαήλ Χασούρης. (Από το αρχείο του Ανχη (ΜΣ) ε.α. Αθανασίου Μανιάτη)

Εικ. 8. Συναυλία της Big Band της ΣΜΣ/ΑΣΔΥΣ, στη Νίς της Σερβίας, 25/7/2014. Αρχιμουσικός: Λγός (ΜΣ) Μιχαήλ Χασούρης. (Από το αρχείο του Ανχη (ΜΣ) ε.α. Αθανασίου Μανιάτη)

Τα θαλάσσια σημεία συμφόρησης της Αραβικής Χερσονήσου: Η σημασία τους και οι σύγχρονες προκλήσεις

Ανθστής (ΤΧ) Σπυρίδων Θεοχαράκος

Περίληψη: Τα θαλάσσια σημεία συμφόρησης, με την ιδιότητά τους να περιορίζουν τη διέλευση των πλοίων, αποτελούν σημεία μείζονος στρατηγικής σημασίας. Η Αραβική Χερσόνησος διαθέτει τρία από τα σημαντικότερα θαλάσσια σημεία συμφόρησης παγκοσμίως: τα Στενά του Ορμούζ, το Μπαμπ ελ Μαντέμπ και τη Διώρυγα του Σουέζ. Ως πλούσια πετρελαιοπαραγωγική περιοχή, τοποθετείται γεωγραφικά στο σταυροδρόμι της Ευρώπης, της Αφρικής και της Ασίας, ενώ συνδέει τη Μεσόγειο Θάλασσα με τον Ινδικό Ωκεανό. Τα στενά της εξυπηρετούν μεγάλους όγκους διεθνούς θαλάσσιου εμπορίου, ενώ η παρεμπόδιση της ελεύθερης διέλευσης της ναυτιλίας ελλοχεύει κινδύνους για τη διεθνή οικονομία, το εμπόριο και την ενεργειακή ασφάλεια.

Λέξεις κλειδιά: Αραβική Χερσόνησος, Ασφάλεια, Διώρυγα του Σουέζ, Μπαμπ ελ Μαντέμπ, Σημείο συμφόρησης, Στενά του Ορμούζ

Ορισμοί

Σημείο συμφόρησης: απόδοση του αγγλικού όρου “choke point”. Τα σημεία συμφόρησης είναι στενά, στρατηγικά περάσματα που συνδέουν δύο μεγαλύτερες περιοχές μεταξύ τους. Στη θάλασσα, αυτά είναι συνήθως στενά ή κανάλια που λόγω των πλεονεκτημάτων της γεωγραφικής τους θέσης εξυπηρετούν μεγάλο όγκο κυκλοφορίας.

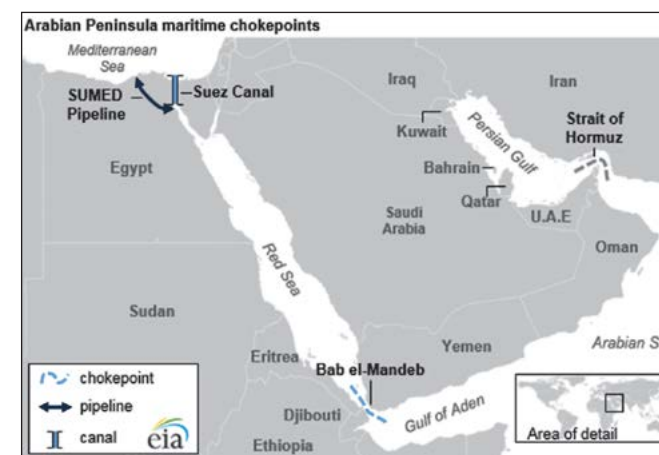
Εισαγωγή

Στη σύγχρονη πραγματικότητα, η Αραβική Χερσόνησος μπορεί να χαρακτηριστεί ως ύψιστης σημασίας για τη διεθνή οικονομία και σταθερότητα. Σε αυτό συμβάλλει μια σειρά παραγόντων,

όπως η συγκέντρωση μεγάλων ποσοτήτων ορυκτών καυσίμων, η ύπαρξη πλούσιων κρατών και τα θαλάσσια σημεία συμφόρησης που παρατηρούνται κατά μήκος των διαδρομών πλεύσης της. Η παρούσα μελέτη θα επικεντρωθεί στα τρία σημαντικότερα θαλάσσια σημεία συμφόρησης της Χερσονήσου: τα Στενά του Ορμούζ, το Μπαμπ ελ Μαντέμπ και τη Διώρυγα του Σουέζ. Θα αναλυθεί η γεωπολιτική αξία τους και η σημασία τους για τη διεθνή οικονομία, το εμπόριο και την ενεργειακή ασφάλεια, καθώς και οι προκλήσεις που αναδύονται λόγω της ύπαρξής τους.

Γεωπολιτική σημασία της Αραβικής Χερσονήσου

Η Αραβική Χερσόνησος αποτελεί τμήμα της Μέσης Ανατολής, με τα κράτη Σαουδική Αραβία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Κατάρ, Ομάν, Υεμένη, Μπαχρέιν, Κουβέιτ και μέρος του Ιράκ και της Ιορδανίας. Η πλειονότητα των κρατών αυτών έχουν βασίσει την οικονομία τους στην εξόρυξη/εξαγωγή ορυκτών καυ-

Η Αραβική Χερσόνησος και τα κυριότερα θαλάσσια σημεία συμφόρησής της. (Πηγή: eia.gov)

Η ιστορία της I Μεραρχίας Πεζικού από την ίδρυσή της έως και τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

Δρ Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος
Νομικός-Διεθνολόγος, Καθηγητής Στρατιωτικών Σχολών

Στο έμβλημα της Μεραρχίας απεικονίζεται η λόγχη και το θυρικό ευζωνικό τσαρούχι, που έκανε τον γύρο του κόσμου ως σύμβολο της αθάνατης ελληνικής λεβεντιάς. Η ιαχή ΑΕΡΑ που αντηκούσε στις ηπειρώτικες πλαγιές το '40 κι έσπερνε τον τρόμο και τον πανικό στον εχθρό, συμβολίζει την αποφασιστικότητα του Έλληνα μαχητή αλλά και το αδούλωτο, ανυπότακτο και διαρκώς άγρυπνο ελληνικό πνεύμα. Καμιά άλλη λέξη δεν συγκεντρώνει την ορμή και τον δυναμισμό της νιότης όσο η ιαχή ΑΕΡΑ. Κι είναι απόλυτα συμβατό και συνταιριασμένο το έμβλημα με την αποστολή και τις δυνατότητες της I Μεραρχίας. (Πηγή: *Στρατός & Ενημέρωση*, Τεύχος 33, Ιούλιος-Αύγουστος 2014)

Η I Μεραρχία Πεζικού συγκροτήθηκε για πρώτη φορά στη Λάρισα, την 19^η Μαρτίου 1897, λίγες ημέρες πριν από την έναρξη του ελληνοτουρκικού πολέμου. Κατά τη διάρκεια της μακράς ιστορίας της, υπήρξε μία από τις πλέον αξιόμαχες μονάδες του Ελληνικού Στρατού. Το παρόν άρθρο θα επικεντρωθεί στην παρουσίαση των σημαντικότερων στιγμών της ένδοξης πορείας του συγκεκριμένου Σχηματισμού του Ελληνικού Στρατού από την ημέρα της ιδρύσεώς της έως τη σύγχρονη εποχή.

Συγκρότηση – Ελληνοτουρκικός Πόλεμος του 1897

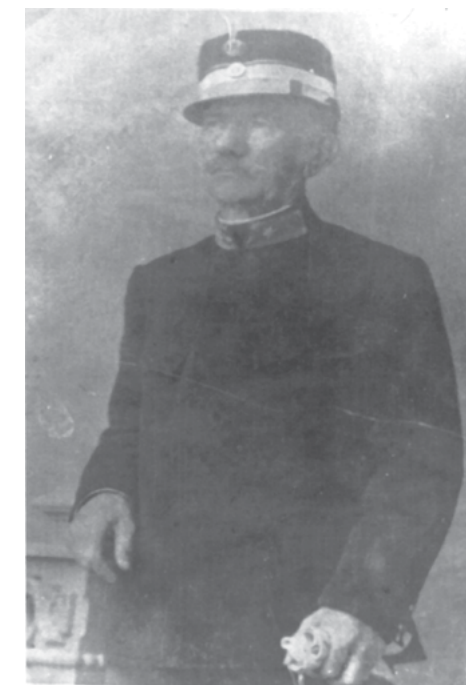
Ο, «ατυχής» για τους Έλληνες, πόλεμος του 1897 με την Οθωμανική

Αυτοκρατορία ξέσπασε λόγω των εξελίξεων στο Κρητικό Ζήτημα. Στη μεγαλόνησο, δημιουργούνταν από καιρό επεισόδια (π.χ. το 1881, το 1885 και το 1886), αλλά η ένταση

κορυφώθηκε το 1896. Στις αρχές του 1897, έλαβαν χώρα νέες σφαγές χριστιανών στα Χανιά, γεγονός το οποίο οδήγησε στην αποστολή ελληνικών πλοίων και ενός εκστρατευτικού σώματος στη νήσο. Κατά τις προσεχείς εβδομάδες, σημειώθηκαν ένοπλες συγκρούσεις στην Κρήτη μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων. Οι Μεγάλες Δυνάμεις παρενέβησαν, βομβάρδισαν το στρατόπεδο των εξεγερμένων Κρητικών και κατέλαβαν εκτεταμένα τμήματα της νήσου. Η κρίση είχε επιλυθεί μόνο επιφανειακά, καθώς η ελληνική κοινή γνώμη καταφερόταν με δριμύτητα κατά των ξένων. Το κλίμα αναταραχής υποδαύλιζε και μία μυστική οργάνωση υπό τον τίτλο «Εθνική Εταιρεία», η οποία απέστειλε ένοπλα τμήματα στη Μακεδονία, τα οποία συγκρούστηκαν με τον Τουρκικό Στρατό ανεπιτυχώς, στα τέλη Μαρτίου του 1897. Η ελληνική κυβέρνηση δήλωσε ότι δεν είχε εγκρίνει τη δράση των ανταρτικών τμημάτων, αλλά η Υψηλή Πύλη βρήκε την κατάλληλη αφορμή για να προχωρήσει στη διακοπή των διμερών διπλωματικών σχέσεων. Την 5^η Απριλίου, ο Σουλτάνος, απηφώντας τις πιέσεις της Αυστροουγγαρίας και τις Ρωσίας, κήρυξε επισήμως τον πόλεμο στην Ελλάδα.

Ο Ελληνικός Στρατός στην περιοχή της Θεσσαλίας αριθμούσε 42.000 άνδρες περίπου και διέθετε 96 πυροβόλα και 600 ιππείς. Ήδη από τη 19^η Μαρτίου του 1897, είχε συγκροτηθεί η I Μεραρχία, η οποία περιλάμβανε στις τάξεις της την 1^η Ταξιαρχία, την 2^η Ταξιαρχία και τρία (3) ανεξάρτητα τάγματα Ευζώνων. Οι άνδρες της Μεραρχίας αυτής είχαν αναλάβει την επιτήρηση της συνοριακής γραμμής

από τον Θερμαϊκό κόλπο (στο ύψος της περιοχής Τρία Πλατάνια) μέχρι τη στενωπό του Μπογαζίου, στην περιοχή του Τυρνάβου. Η περιοχή αυτή ήταν εκτεταμένη και δύσκολα φυλασσόμενη. Ως εκ τούτου, είχε διαιρεθεί σε υποτομείς. Τη δεξιά πτέρυγα είχε αναλάβει το, ευρισκόμενο στη Ραψάνη, απόσπασμα Νεζερού (3 τάγματα Ευζώνων και μία διλοχία του 5^{ου} Συντάγματος Πεζικού). Αντιστοίχως, τον αριστερό τομέα (ο οποίος εκτεινόταν από το όρος Γοδομάν του Κάτω Ολύμπου μέχρι το Μπογάζι) επέβλεπε η 2^η Ταξιαρχία με έδρα την πόλη του Τυρνάβου. Τέλος, η 1^η Ταξιαρχία διατηρήθηκε στην εφεδρεία σε στρατόπεδο εντός της πόλεως της Λαρίσης. Ως έδρα της Μεραρχίας είχε οριστεί η Λάρισα και διοικητής της είχε τοποθετηθεί ο Υποστράτηγος Νικόλαος Μακρής.

Ο Υποστράτηγος Νικόλαος Μακρής (1827-1911).

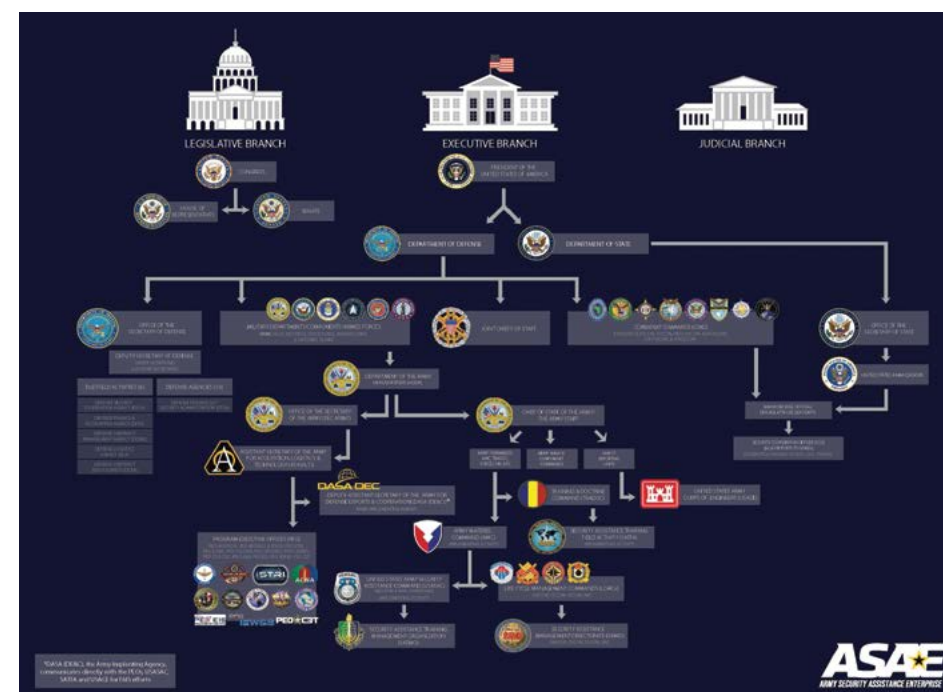
Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Ταχος Γεώργιος Βαρελάς

Η παγκόσμια κυριαρχία των ΗΠΑ δεν θα ήταν δυνατή χωρίς την υπεροπλία των Αμερικανικών Ενόπλων Δυνάμεων, για τις οποίες δαπανώνται υπέρογκα ποσά κάθε χρόνο, και φυσικά η υπεροχή αυτή θα ήταν αδύνατη χωρίς την ύπαρξη ενός μηχανισμού παραγωγής καινοτόμων και προηγμένων Οπλικών Συστημάτων (Ο/Σ) και μέσω των αλλά και της επαρκούς συντήρησης και υποστήριξης της Διοικητικής Μέριμνας (ΔΜ) αυτών.

Για να κατανοήσει κανείς την οργάνωση της ΔΜ του Αμερικανικού Στρατού θα πρέπει πρώτα να κατανοήσει βασικά στοιχεία για τη δομή του Αμερικανικού Υπουργείου Άμυνας (Department of Defense-DoD). Το DoD των ΗΠΑ αποτελείται από το Παράρτημα του Στρατού (Department of the Army), το Παράρτημα του Ναυτικού (Department of the Navy) στο οποίο υπάγονται το Ναυτικό και οι Πεζοναύτες (United States Marine Corps – USMC), και το Παράρτημα της Αεροπορίας (Department of the Air Force). Επίσης, υπάγονται απευθείας στο DoD οι Διακλαδικές Επιχειρησιακές Διοικήσεις (Unified Combatant Commands) και διάφοροι άλλοι ανεξάρτητοι οργανισμοί ειδικού σκοπού και λειτουργίας.

Τα παραρτήματα Στρατού, Ναυτικού και Αεροπορίας είναι υπεύθυνα για την εκπαίδευση/προετοιμασία των δυνάμεων, τον Προϋπολογισμό (Π/Υ), την οργάνωση και ανάπτυξη τακτικών/τεχνικών χρησιμοποίησης αυτών, τις προμήθειες και τον εξοπλισμό με Ο/Σ και μέσα, ενώ για τη Διοίκηση και εκτέλεση των αποστολών υπεύθυνες είναι οι Διακλαδικές Επιχειρησιακές Διοικήσεις (Unified Combatant Commands). Αυτές αποτελούνται από τις Γεωγραφικές Επιχειρησιακές Διοικήσεις (Geographical Combatant Commands) (US Africa Command, US Central Command, US European Command, US Northern Command, US Indo-Pacific Command, US Southern

Η υπόψη εικόνα αποτελεί τμήμα ευρύτερου οργανογράμματος. Το υπόψη οργανόγραμμα αποκτήθηκε (υπήρχε η δυνατότητα download), στο πλαίσιο εκπαιδευτικής δραστηριότητας, στην οποία συμμετείχε ο Αξκός Σύνδεσμος. [Πηγή: Fiscal Year 2025 Army Security Assistance Enterprise (ASAE) Training Courses/Lesson 101: Army FMS/BPC Case Development, Execution, and Closure (Distance Learning (DL))]

Κατασκοπευτικές εκφάνσεις στην επική εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου

Δρ Παναγιώτης Ασημόπουλος, Φιλολόγος-Ερευνητής, Λέκτορας στην Ελληνική Γλώσσα & Πολεμική Τέχνη και Ηγεσία στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, Ειδικός Επιστήμονας στην Ελληνική Γλώσσα στη Σχολή Ικάρων

Ο Αλέξανδρος κατά τη Μάχη της Ισσού, (Νεάπολη, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο).

Αλέξανδρος και κατασκοπεία στη μετακλασική ιστοριογραφία

Ο αδόκτος θάνατος του Αλέξανδρου και οι ανυπέρβλητες στρατιωτικές του επιτυχίες πυροδοτούν ζωηρό συγγραφικό ενδιαφέρον. Αξιόλογοι μελετητές τολμούν να πραγματευτούν τη θρυλική του προσωπικότητα. Τίθασεύουν το εύλογο δέος τους ή αναρρούν την ενδεχόμενη διάθεση να απομυθοποιήσουν την ιστορική του μορφή.

Όμως εξαιρετικά συρρικνωμένο χαρακτηρίζεται το πληροφοριακό τους υλικό περί των κατασκοπευτικών μηχανισμών και των αντικατασκοπευτικών δράσεων οι οποίες πλαισιώνουν σταθερά την εκστρατευτική διαδρομή του Μακεδόνα βασιλιά. Επιπρόσθετα η αναγκαία ανάλυση της θεσμικής οργάνωσης και των διοικητικών διαδικασιών οι οποίες εξασφαλίζουν την αποτελεσματική λειτουργία της Υπηρεσίας Πληροφοριών εκλείπει ή προσεγγίζεται ακροθιγώς σε διάσπαρτες πηγές.¹

Την εκπεφρασμένη ανησυχία του Richmond (1998: 4) για το ότι «the historians of Alexander's plunge into the unknown leave us in the dark about his intelligence preparations» αποδέχονται διακεκριμένοι μελετητές.² Έστω και εν μέρει επιχειρούν να την αντικρούσουν αξιόλογοι εκπρόσωποι της αρχαιοελληνικής και λατινικής γραμματείας:

ο Διόδωρος ο Σικελιώτης (80 π.Χ.-20 π.Χ.) στη σαραντάτομή του *Βιβλιοθήκη Ιστορική* καταγράφει την παγκόσμια ιστορία από τις απαρχές της ανθρωπίνης παρουσίας έως και το 59 π.Χ. Από τα δεκαπέντε σωθέντα βιβλία, το δέκατο έβδομο παραθέτει ουσιώδεις παρατηρήσεις για τη συστηματική συλλογή πληροφοριών και τον άμεσο παροπλισμό των δυνητικών ή υπαρκτών εχθρών του Αλέξανδρου.

ο Φλάβιος Αρριανός (Lucius Flavius Arrianus, 95 μ.Χ.-175 μ.Χ.) από τη Νικομήδεια εκφράζει τον πηγαίο του θαυμασμό για την πολιτική υπόσταση και τη στρατιωτική προσωπικότητα του Αλέξανδρου. Με πρότυπο τον Ξενοφώντα και σύμφωνα με τις βιωματικές μαρτυρίες του Αριστόβουλου και του Πτολεμαίου του Λάγου συντάσσει την *Αλεξάνδρου Ανάβασις*. Στο αναπόσπαστο συμπλήρωμά της, την *Ινδική* ο Νέαρκος, ο Μεγασθένης και ο Ερατοσθένης δρώντας ως αυθεντικοί κοινωνοί των διαδραματιζόμενων γεγονότων δίνουν πολύτιμες πληροφορίες.³ Η αντικειμενική ματιά του ελληνόφωνου δημιουργού εξοβελίζει τις τυπικές υπερβολές οι οποίες διέπουν τις μυθικές αφηγήσεις της εποχής, αν και περιγράφει τις πανθομολογουμένως ευφάνταστες κατασκοπευτικές πρωτοβουλίες του Έλληνα στρατηγού.

ο Κόιντος Κούρτιος Ρούφος (Quintus Curtius Rufus, 1^{ος} αιώνας μ.Χ.) συγγράφει στα Λατινικά ίσως την πληρέστερη βιογραφία του Αλέξανδρου (*Historiae Alexandri Magni*). Από τα δέκα βιβλία έχουν χαθεί τα δύο πρώτα, ενώ τα διατηρημένα χωρία των υπόλοιπων οκτώ παρουσιάζουν αξιοσημείωτες ελλείψεις. Παρά την αποδεδειγμένη ανεπάρκειά του σε στρατιωτικά ζητήματα, την εξόφθαλμη λογοκλοπή και τις κραυγαλέες γεωγραφικές αβλεπίες ο αντικαθεστωτικός ιστορικός φωτίζει

¹Borza, 1977: 296.

²Roisman, Worthington 2010: 186.

³Κατά το Bosworth, (1988: 16) το εξ ολοκλήρου διατηρημένο πόνημα του Αρριανού εκλαμβάνεται ως η πιο εκέγγυα ιστορική πηγή.

ΕΙΠΑΝ & ΓΡΑΦΤΗΚΑΝ...

Η Αλληγορία των «Βαρβάρων» του Καβάφη

Αντί εισαγωγής: σύντομα σχόλια για το καθαφικό έργο

Το έργο του Κ.Π. Καβάφη δημιούργησε, από την πρώτη στιγμή που έκανε την εμφάνισή του, έντονες αντιδράσεις στους λογοτεχνικούς και ποιητικούς κύκλους των Αθηνών και όχι μόνο, πυροδοτώντας σφοδρές φιλολογικές συζητήσεις και αντιπαραθέσεις για την ποιητική του αξία. Αν και δεν είναι σκοπός του παρόντος άρθρου η κριτική του έργου του Αλεξανδρινού ποιητή, παρά μόνο η ανίχνευση και, εάν είναι δυνατόν, η αναγνώριση της αλληγορίας που κρύβουν οι «Βάρβαροι», στο πασίγνωστο ποίημα «Περιμένοντας τους Βαρβάρους», είναι ενδιαφέρον να σταθούμε σε μερικές πρώιμες απόψεις που διατυπώθηκαν από ποιητές, λογοτέχνες, φιλόλογους και κριτικούς τέχνης σε, ελληνικά κυρίως, φιλολογικά έντυπα των αρχών και των μέσων του 20^{ού} αιώνα για τον ποιητή Καβάφη.

Ο Πέτρος Βλαστός,¹ αφού παρέθετε κάποια αποσπάσματα από ποιήματα του Καβάφη, έγραφε στο Περιοδικό *Ιδέα* τον Μάρτιο του 1933: «Αν αφτά² είναι ποίηση, είμαι και γω χαλβαζής. Από ποια επαρχιώτικη παλιοφυλλάδα να τα ξεσήκωσε τέτοια μαργαριτάρια;» Ο Ιωάννης Ζερβός³ σε ένα από τα *Φύλλα του Λόγου και της Τέχνης*, κάνοντας κριτική για τη μεγάλη απήχηση που έλαβε το καθαφικό έργο, σημείωνε: «...αλλά η καθαφομανία, ένα σύμπτωμα κι αυτή ηθοκοιμιστικής νοσηρότητας, μπήκε, όπως μας δείχνουν τα δημοσιεύμενα, στο στάδιο του παροξυσμού...». Στο ίδιο άρθρο παρακάτω, κάνοντας κριτική για την «πολυπαινεμένη στιχουργία» του ποιητή, γράφει απαξιωτικά:

¹Ο Πέτρος Βλαστός (1879-1959) ήταν Έλληνας συγγραφέας, δημοσιογράφος και κριτικός λογοτεχνίας. Γεννήθηκε στην Αθήνα και σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία και την κριτική, ενώ παράλληλα έγραψε μυθιστορήματα, διηγήματα και θεατρικά έργα. Υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της γενιάς του 1900 και συνέβαλε στην ανανέωση της ελληνικής λογοτεχνίας. Το έργο του χαρακτηρίζεται από την ευαισθησία, την ψυχολογική διεύθυνση και την κοινωνική κριτική.

²Σ.Σ.: Σε όλη την έκταση της εργασίας ακολουθείται η πρωτότυπη ορθογραφία των παραπομπών. Σημειώνεται ότι την εποχή εκείνη υπήρχε έντονη συζήτηση για το γλωσσικό ζήτημα και την ορθογραφία.

³Ο Ιωάννης Ζερβός (1874 ή 1875-1943 ή 1944) ήταν Έλληνας λόγιος, λογοτέχνης και λεξικογράφος. Γεννήθηκε στην Κέρκυρα και καταγόταν από την οικογένεια Ζερβού από την Κεφαλονιά. Σπούδασε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών όπου αναγορεύθηκε διδάκτωρ. Εργάστηκε ως δικηγόρος, αλλά τον περισσότερο χρόνο του τον αφιέρωσε στη μελέτη και τη συγγραφή. Ασχολήθηκε με τη φιλολογία, τη γλωσσολογία και τη λαογραφία. Συνέγραψε πολλά άρθρα και μελέτες, καθώς και ένα λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας.

«...Μια ψευτορομαντική περιγραφή, σαφερή στην έκφραση και σε άχαρο βαλμένη δεκαπεντασύλλαβο που στρεβλώνεται με ιαμβικό τάχα τρόπο σε μερικούς στίχους που τελειώνουν σε μουσικώς αποκρουστικά ανομοιοκατάληκτα παροξύτονα...», ενώ του καταλογίζει και γλωσσική ανεπάρκεια, παρατηρώντας με ειρωνεία, ότι η λέξη «γυαλιστερά» χρησιμοποιείται για μάρμαρα, ξύλα, πετσί κ.λπ. και όχι για πολύτιμα πετράδια.⁴ Ο Όμηρος Μπεκές⁵ σημειώνει στα φύλλα 7 και 10 του Περιοδικού *Νέα Τέχνη* τον Ιούλιο και Οκτώβριο του 1924: «...Ισως λοιπόν, μιλώντας κ' εγώ για τον κ. Καβάφη, δεν έκανα άλλο παρά να μιλήσω για τον εαυτό μου. Είπα πως δεν τον αισθάνομαι για ποιητή. Αν είναι, τόσο το καλύτερο για κείνον, κι' απείρως βέβαια χειρότερο για μένα...»

Αυτές είναι ελάχιστες μόνο από τις πολυάριθμες αρνητικές κριτικές που θα μπορούσαμε να παραθέσουμε για την ποίηση του Καβάφη στα χρόνια του Μεσοπολέμου, οι οποίες ήταν βαθιά επηρεασμένες από τις καθιερωμένες τότε απόψεις για τη μορφή, το ύφος και το περιεχόμενο της ποιητικής τέχνης, που η αντισυμβατική (για την εποχή του) ποίηση του Καβάφη παραβίαζε. Πράγματι, οι στίχοι του Καβάφη φαινόταν να είναι αντίθετοι με όλα τα αποδεκτά πρότυπα του ποιητικού λόγου. Ο ποιητής Τέλλος Άγρας (που δεν έχει σχέση με τον Μακεδονομάχο Τέλλο Άγρα),⁶ και ο οποίος εκτιμούσε τον Καβάφη, αναλύει την καθαφική ποίηση σε μία εργασία του με τίτλο «Γραμματολογικά και Άλλα»,⁷ με βάση τις επικρατούσες απόψεις για την ποίηση μεταξύ των συγχρόνων του. Σε αυτήν, προσπαθεί να εξηγήσει ότι η καθαφική ποίηση έχει μία διαχρονική και βαθύτερη αξία, παρά την αντισυμβατική της μορφή, σύλληψη και παρουσίαση. Σύμφωνα με τον Άγρα, ο Καβάφης παραβίαζε τα δύο από τα τρία χαρακτηριστικά της ποίησης που είναι:

ι) Ο στίχος, δηλαδή η έντεχνη και όχι φυσική μορφή του λόγου, που για να λογίζεται ποιητικός θα πρέπει να στολίζεται με ρυθμό, ομοιοκαταληξία, στροφή και παρήχηση. Η στιχουργική είναι, δηλαδή, από μόνη της μία τέχνη που εμπεριέχεται στην ποίηση. Σε αντίθεση με αυτό, οι στίχοι του Καβάφη είναι σχεδόν πεζοί, «δημοσιογραφικοί» και η ποίησή του είναι, όπως λέει αλλού ο ίδιος, «...μόλις λίγη έξαρση απάνω από την καθημερινή ομιλία...».⁸

⁴Σ.Σ.: Σχολιάζει εδώ έναν στίχο από το ποίημα που εξετάζουμε («Περιμένοντας τους Βαρβάρους»): «...γιατί βραχιόλια φόρεσαν με τόσους αμεθύστους, και δακτυλίδια με λαμπρά, γυαλιστερά σμαράγδια...».

⁵Ο ποιητής Όμηρος Μπεκές, (1886-1971). Ανδριώτης στην καταγωγή, γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη. Αφού ολοκλήρωσε τις εγκύκλιες σπουδές του στη συνοικία Ψωμαθιά της Πόλης, σπούδασε γαλλική και ελληνική φιλολογία στην Ανωτέρα Γαλλική Ακαδημία της Κωνσταντινούπολης Faure. Το 1909 διορίστηκε από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Ιωακείμ Γ' καθηγητής της γαλλικής γλώσσας στην αρτισύστατη Εθνική Σχολή Γλωσσών και Εμπορίου, όπου υπηρέτησε έως τον Αύγουστο του 1922. Ο Μπεκές πρωτοεμφανίστηκε στον χώρο των Γραμμάτων το 1909, όταν απέσπασε έπαινο σε δραματικό διαγωνισμό με το έργο του *Umana Commedia* («Ανθρώπινη Κωμωδία»). Ο Μπεκές υπήρξε ένας από τους φανατικότερους υποστηρικτές της δημοτικής στην Κωνσταντινούπολη. Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, το Σεπτέμβριο του 1922, ο Μπεκές εγκατέλειψε την Πόλη και εγκαταστάθηκε στην Αθήνα.

⁶Ο Τέλλος Άγρας (πραγματικό όνομα Ευάγγελος Ιωάννου, 1899-1944) ήταν Έλληνας ποιητής, δοκιμιογράφος, μεταφραστής και κριτικός λογοτεχνίας. Γεννήθηκε στην Καλαμπάκα και πέθανε στην Αθήνα. Ο Τέλλος Άγρας ασχολήθηκε με την ποίηση, τη δοκιμιογραφία και τη μετάφραση. Έγραψε επίσης κριτικές μελέτες για διάφορους συγγραφείς. Το έργο του χαρακτηρίζεται από τον λυρισμό, την ευαισθησία και την πνευματικότητα.

⁷Άγρας, Τέλλος, «Γραμματολογικά και Άλλα», *Καβάφης Άπαντα*, (τόμος 5, «Κριτικές»), Εκδόσεις Φυκίρη, Αθήνα, σελ. 105-114.

⁸Άγρας, Τέλλος, «Ο Ποιητής Κ.Π. Καβάφης», *Καβάφης Άπαντα*, (τόμος 5, «Κριτικές»), Εκδόσεις Φυκίρη, Αθήνα, σελ. 11-20.

ii) Η ποιητική που πηγάζει από το πάθος και τη συγκίνηση. Η ποιητική φαντασία ξεκινά από την κυριολεξία, αλλά με τέχνη δεν λέει τα πράγματα με το όνομά τους, με σκοπό να διπλασιάσει τις διαστάσεις τους. Σε αντίθεση με αυτό, ο Καβάφης είναι κατά κανόνα κυριολεκτικός, αποφεύγει τη χρήση μεταφορών, επιθέτων παρομοιώσεων και περιφράσεων. Παρά ταύτα, ο Άγρας αναγνωρίζει και θαυμάζει την τέχνη της περιγραφής στην καθαφική ποίηση, την οποία χαρακτηρίζει περισσότερο «απτική» παρά «οπτική».

iii) Το εξαγόμενο, όπως το χαρακτηρίζει ο Άγρας, που δεν είναι άλλο από το τελικό νόημα, από αυτό που μένει στον αναγνώστη εκ του περιεχομένου. Εδώ ο Άγρας εξάρει με πάθος το καθαφικό έργο και τονίζει την ανεκτίμητη αξία των νοημάτων του παρά την πρωτόγνωρη εξωτερική του εμφάνιση.

Από την άλλη μεριά, έχουμε πλήθος σχολίων θαυμασμού για την καθαφική ποίηση, που έφτασαν, όπως αναφέρθηκε παραπάνω σε επίπεδα «καβαφομανίας». Έτσι, δεν έχει άδικο ο **Ναπολέων Λαπαθιώτης**⁹ όταν σημειώνει: «...Ο Καβάφης έχει μίαν ιδιότητα που έχουν μόνον οι πολύ μεγάλοι: ότι, ή τον αποδέχεται κανένας απολύτως αδιάστακτα χωρίς ενδοιασμούς, ή τον αποκρούει εντελώς...».¹⁰

Μπορούμε να παραθέσουμε εδώ ενδεικτικά τις απόψεις κάποιων γνωστών λογοτεχνών που δεν χρειάζονται περαιτέρω συστάσεις. Ο **Νίκος Καζαντζάκης**, σημειώνει: «...Η πιο εξαιρετική πνευματική φυσιογνωμία της Αιγύπτου είναι χωρίς άλλο ο ποιητής Καβάφης...»¹¹ και αλλού: «...Ο Καβάφης είναι ένα από τα τελευταία άνθη ενός πολιτισμού. Με διπλά, ξεθωριασμένα φύλλα, με μακρό ανθεκτικό κοτσάνι, δίχως σπόρο...».¹² Ο **Μιλτιάδης Μαλακάσης**, τον χαρακτηρίζει «λαμπρό ποιητή».¹³ Ο **Πάυλος Νιρβάνας** εξομολογείται: «...Η πρώτη μου εντύπωση λοιπόν για τον Νεοαλεξανδρινό ποιητή στάθηκε ο θαυμασμός...».¹⁴ Ο **Γρηγόριος Ξενόπουλος** παραδέχεται ότι: «...Σιγά – σιγά η προσοχή μου μετεβλήθη εις εκτίμησην·κι έξαφνα, μίαν ημέραν, παρετήρησα μ' έκπληξιν, με φόβον, ότι η εκτίμηση είχε φθάσει τα επικίνδυνα όρια του θαυμασμού...».¹⁵ Σε μια εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στο θέατρο «Παπά», την 1^η Δεκεμβρίου 1963, με αφορμή τη συμπλήρωση 100 ετών από τη γέννηση του Καβάφη, ο μεγάλος ποιητής **Κώστας Βάρναλης** ανησυχεί ότι «...μες τα λίγα λεφτά της ομιλίας μου, δεν θα μπορέσει ο θαυμασμός μου να φτάσει το μέγεθος της ποιητικής αξίας του Καβάφη...».¹⁶ Ο **Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος** ομολογεί ότι «...Ο Καβάφης άλλοτε με είχε μαγέψει· αγάπησα την ποίησή του, πήρα μαζί μου ορισμένους του στίχους και δεν ήθελα σε καμιά περίπτωση να τους αποχωριστώ...».¹⁷ Στη σύντομη αυτή αναφορά θετικών σχολίων

⁹Ο Ναπολέων Λαπαθιώτης (1888-1944) ήταν Έλληνας ποιητής του μεσοπολέμου, γνωστός για το έργο του που χαρακτηρίζεται από τον αισθητισμό, τον λυρισμό και τη μελαγχολία.

¹⁰Φύλλο 7 και 10 Περιοδικού *Νέα Τέχνη*, Ιούλιος-Οκτώβριος 1924.

¹¹Καζαντζάκης, Νίκος: Ταξιδεύοντας-Αίγυπτος [απόσπασμα από *Καβάφης Άπαντα*, (τόμος 5, «Κριτικές», Εκδόσεις Φυκίρη, Αθήνα, σελ. 53].

¹²Ο.π., σελ. 54.

¹³Αφιέρωμα Περιοδικού *Νέα Τέχνη*, φύλλα 7 και 10, Ιούλιος-Οκτώβριος 1924.

¹⁴Ο.π.

¹⁵Ξενόπουλος, Γρηγόριος, «Ένας Ποιητής», *Καβάφης Άπαντα*, (τόμος 5, «Κριτικές»), Εκδόσεις Φυκίρη, Αθήνα, σελ. 75.

¹⁶Βάρναλης, Κώστας, «Μοναδικός, Ανόμοιαστος κι Ανεπανάληπτος», *Καβάφης Άπαντα*, (τόμος 5, «Κριτικές»), Εκδόσεις Φυκίρη, Αθήνα, σελ. 115.

¹⁷Παναγιωτόπουλος, Ι.Μ., «Τα στοιχεία της γοντείας», *Καβάφης Άπαντα*, (τόμος 6, «Κριτικές»), Εκδόσεις Φυκίρη, Αθήνα, σελ. 119.

για τον Καβάφη, δεν θα μπορούσε κανείς να παραλείψει τον **Γ. Σεφέρη**, ο οποίος γράφει με θαυμασμό για τον Αλεξανδρινό ποιητή: «...θα τον τοποθετήσουμε και θα τον νιώσουμε μέσα στην ελληνική παράδοση, ολόκληρη κι αδιαίρετη, (...) όπως εκείνοι που αισθάνονται τα ψηφιδωτά μιας μικρής εκκλησιάς, τους Ίωνες φιλοσόφους, τους λαϊκούς στίχους της εποχής των Κομνηνών, τα επιγράμματα της Ανθολογίας, το δημοτικό τραγούδι, τον Αισχύλο, τον Παλαμά, το Σολωμό, το Σικελιανό, τον Κάλβο, τον Καβάφη, τον Παρθενώνα, τον Όμηρο...».¹⁸

Το «Περιμένοντας τους Βαρβάρους» ως πηγή παγκόσμιας έμπνευσης

Ο ποιητής Καβάφης, αφού έγινε ευρύτερα αποδεκτός στην Ελλάδα μετά τον πόλεμο, άρχισε να μεταφράζεται συστηματικά σε άλλες γλώσσες, κυρίως ευρωπαϊκές, αλλά όχι μόνο. Υπολογίζεται ότι ο Καβάφης έχει μεταφραστεί σε τουλάχιστον 30 γλώσσες, χωρίς όμως να είναι δυνατό τούτο να αποτυπωθεί με ακρίβεια. Ο κυριότερος από τους λόγους της μεγάλης αυτής διεθνούς απήχησης είναι ακριβώς εκείνο που βιαστικά χαρακτηρίστηκε από τους λογοτεχνικούς κύκλους των Αθηνών, ως το μεγαλύτερο ελάττωμα της καθαφικής ποίησης: ο πεζολογικός, αντιποιητικός στίχος. Στην πραγματικότητα, ο στίχος αυτός είναι που επιτρέπει την εύκολη και ακριβή μετάφρασή του, σε όλες τις γλώσσες, χωρίς να χάνεται καθόλου το νόημα, το ύφος και ο σκοπός του ποιητή. Ο πεζολογικός στίχος είναι εκείνος που επέτρεψε στους μεταφραστές να αποδώσουν τέλεια και την παραμικρή ακόμα απόχρωση της καθαφικής ποίησης, το συναίσθημα της θλίψης, της μελαγχολίας, και φυσικά της λεπτής, υποβόσκουσας παντού, «καθαφικής ειρωνείας». Πράγματι, μιας και εξετάζουμε τους «Βαρβάρους», δύο-τρεις αγγλικές μεταφράσεις που κυκλοφορούν στο διαδίκτυο, (φυσικά καμία δεν μπορεί να θεωρηθεί «επίσημη») αποδίδουν άριστα το ποίημα.

Τη σημαντική αυτή ιδιότητα της καθαφικής ποίησης εντοπίζει εύστοχα η **Ελένη Νεγρεπόντη – Ουράνη** (Άλκης Θρύλος),¹⁹ η οποία σημειώνει: «...Πόσοι έχουν παραδεχθεί ότι είναι ο **ΜΟΝΟΣ**²⁰ μας ποιητής του οποίου το σύνολο του έργου θα μπορούσε αν είταν δυνατό να αποδοθεί άρτια σε ξένη γλώσσα, να επιβληθεί στο διεθνές αναγνωστικό κοινό και να το κατακτήσει;...»²¹ Η ίδια, ως προς την αξία του ποιήματος «Περιμένοντας τους βαρβάρους», γράφει χαρακτηριστικά: «...συχνά σκέφτηκα ότι αν μια τέτοια έρευνα μου ρωτούσε ποια θεωρώ τα αρτιότερα, τα πιο παραστατικά και μαζί τα πιο υποβλητικά δέκα σύντομα ποιήματα της παγκόσμιας ποίησης, ασφαλώς θα έλεγα ότι ένα από αυτά πρέπει να είναι το 'Περιμένοντας τους Βαρβάρους'...».²²

Πριν μπούμε στην αναζήτηση της αλληγορίας των «Βαρβάρων» του Καβάφη, είναι σκόπιμο να σημειώσουμε κάποια πράγματα που αποδεικνύουν την παγκόσμια απήχηση του συγκεκριμένου ποιήματος. Αρχικά, η γενική ιδέα της «αναμονής» κάποιου καταλυτικού προσώπου ή γεγονότος αποτελεί ένα προσφιλές λογοτεχνικό θέμα κατά τον 20^ο

¹⁸Σεφέρης, Γ., «Κ.Π. Καβάφης, Θ.Σ. Έλιοτ Παράλληλοι», *Καβάφης Άπαντα*, (τόμος 6, «Κριτικές»), Εκδόσεις Φυκίρη, Αθήνα, σελ. 203.

¹⁹Άλκης Θρύλος ήταν το ψευδώνυμο της Ελένης Νεγρεπόντη-Ουράνης, μιας σημαντικής Ελληνίδας κριτικού λογοτεχνίας και θεάτρου, καθώς και συγγραφέα. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1896 και πέθανε το 1971.

²⁰Σ.Σ.: Εννοεί τον Καβάφη (τα κεφαλαία είναι της ίδιας).

²¹Θρύλος, Άλκης, *Καβάφης Άπαντα*, (τόμος 5, «Κριτικές»), Εκδόσεις Φυκίρη, Αθήνα, σελ. 49.

²²Ο.π.

αιώνα και όχι μόνο.²³ Σημαντικά λογοτεχνικά και θεατρικά έργα, παγκοσμίως γνωστά, έχουν ως κύριο θέμα τους την «αναμονή» αυτή, όπως επί παραδείγματι το *Il Deserto dei Tartari* (Η Έρημος των Ταρτάρων) του **Dino Buzzati**, (1938), το *En Attendant Godot* (Περιμένοντας τον Γκοντό) του **Samuel Becket**, (1952), καθώς και το *Le Rivage des Syrtes* (Η Ακτή των Συρτών) του **Julien Gracq**, (1951).²⁴ Πέραν όμως αυτών, η αποκάλυψη του Καβάφη στον παγκόσμιο ποιητικό κόσμο μέσω των πολλών μεταφράσεών του, όπως ορθά προέβλεψε η Ελένη Νεγρεπόντη – Ουράνη, καθώς και το αυξημένο ενδιαφέρον για την καβαφική ποίηση στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα επέτρεψαν στο ποίημα που εξετάζουμε να αποτελέσει έμπνευση για πολλούς δημιουργούς.

Προκαλεί έκπληξη ο αριθμός των έργων τέχνης που έχουν δημιουργηθεί από καλλιτέχνες που εμπνεύστηκαν από τους «Βαρβάρους», ορισμένα εκ των οποίων διατηρούν ακόμα και τον πρωτότυπο τίτλο του Καβάφη. Με τον τρόπο όμως αυτόν, γίνεται αντιληπτή και η ποικιλία των ερμηνειών και η πληθώρα των συναισθημάτων που προκαλεί το ποίημα μέσα από τις διασκευές και τις οπτικές των καλλιτεχνών σε όλον τον κόσμο. Φυσικά, οι διασκευές δεν αποτελούν ακριβή μεταφορά του καβαφικού ποιήματος, αλλά ελεύθερες, σύγχρονες, συμβαδίζουσες ή αντίθετες αποδόσεις του. Μπορούμε σύντομα εδώ να δώσουμε μερικά παραδείγματα:

- **“Waiting for the Barbarians” του Νοτιοαφρικανού συγγραφέα J.M. Coetzee**

Το «Περιμένοντας τους Βαρβάρους» είναι ένα μυθιστόρημα του Νοτιοαφρικανού συγγραφέα J.M. Coetzee, που δημοσιεύτηκε το 1980. Έλαβε το βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας το 2003. Θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα έργα του Coetzee και ένα κλασικό δείγμα της σύγχρονης λογοτεχνίας. Έχει ερμηνευτεί ως μια αλληγορία για την αποικιοκρατία, τον ρατσισμό και την καταπίεση, αλλά και ως μια διαχρονική διερεύνηση της ανθρωπίνης φύσης και της ηθικής ευθύνης.

- **“Waiting for the Barbarians” ταινία σε σκηνοθεσία Ciro Guerra**

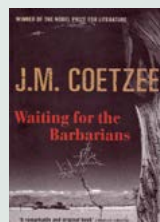
Το μυθιστόρημα του Coetzee μεταφέρθηκε με επιτυχία στον κινηματογράφο με την ομώνυμη ταινία σε σκηνοθεσία Ciro Guerra και πρωταγωνιστές γνωστά ονόματα του Hollywood, όπως ο Johnny Depp, ο Mark Rylance, και Robert Pattinson, κάνοντας πρεμιέρα στο φεστιβάλ της Βενετίας το 2019.

- **“Waiting for the Barbarians” όπερα του Philip Glass**

Επίσης εμπνευσμένη από το μυθιστόρημα του Coetzee, διατηρώντας τον ίδιο τίτλο, είναι και η όπερα που συνέθεσε ο Philip Glass και πρωτοπαίχτηκε στο Erfurt της Γερμανίας το 2005.

- **“Esperando a los Barbaros” εικαστικό έργο τέχνης της Graciela Sacco (1995)**

Η Αργεντινή εικαστικός Graciela Sacco, δημιούργησε το έργο με τον ομώνυμο τίτλο στα Ισπανικά, το οποίο παρουσιάστηκε σε αρκετές

²³Bolets, Maria, “The Travels of a Literary Topos: C.P. Cavafy’s ‘Waiting for the Barbarians’ and its Visual Restandings”. (https://lsa.umich.edu/content/dam/modgreek-assets/modgreek-docs/CPC_Bolets_Travelsliterarytopos.pdf)

²⁴Ο.π.

εκθέσεις στα τέλη της δεκαετίας του 1990 και τις αρχές της δεκαετίας του 2000. Πρόκειται για μία κατασκευή που δείχνει εκατοντάδες ζεύγη ματιών να κοιτούν τον επισκέπτη μέσα από χαραμάδες ξύλινων κατασκευών. Η Μαρία Μπολέτση²⁵ κάνει για το έργο αυτό μια εξαιρετική ανάλυση σε μία πολύ ενδιαφέρουσα εργασία που έχει δημοσιεύσει.²⁶

- **“Waiting for the Barbarians” εικαστική εγκατάσταση του Kendell Geer (2001)**

Στην ίδια εργασία, η Μπολέτση μας παρουσιάζει και το έργο του επίσης Νοτιοαφρικανού εικαστικού καλλιτέχνη Kendell Geer. Πρόκειται περισσότερο θα λέγαμε για μια «εικαστική εγκατάσταση», με τον ίδιο τίτλο. Η ανάλυση της Μπολέτση είναι άκρως ενδιαφέρουσα και εμπεριστατωμένη. Φυσικά, η καλλιτεχνική ιδέα του Geer αγγίζει ελάχιστα το ποίημα του Καβάφη, αλλά είναι εμφανές ότι εμπνέεται και δημιουργεί με βάση αυτό.

- **“Waiting for the Barbarians” ζωγραφικός πίνακας του Arie van Geest (2002)**

Στο ποίημα, οι άνθρωποι μιας πόλης περιμένουν τους βαρβάρους που θα φέρουν την αλλαγή, αλλά αυτοί δεν έρχονται ποτέ. Ο πίνακας του Van Geest αποτυπώνει αυτή την αίσθηση της αναμονής και της αβεβαιότητας. Οι άνθρωποι στον πίνακα είναι ντυμένοι με σύγχρονα ρούχα και η ατμόσφαιρα είναι ήρεμη και γαλήνια. Ωστόσο, η έκφραση των ανθρώπων είναι ανήσυχη και περίεργη. Κάτι περιμένουν. Ο πίνακας του Van Geest είναι ένας στοχαστικός και αλληγορικός πίνακας που μας καλεί να σκεφτούμε τη θέση μας στον κόσμο και τη σχέση μας με το άγνωστο. Ο πίνακας είναι εμπνευσμένος από το ποίημα του Καβάφη, αλλά έχει μια δική του, σύγχρονη ερμηνεία.

- **“Warten auf die Barbaren” ζωγραφικός πίνακας του Neo Rauch (2007)**

Ο Neo Rauch είναι ένας Γερμανός καλλιτέχνης που γεννήθηκε το 1960 και είναι γνωστός για το έργο του που συνδυάζει στοιχεία της σοσιαλιστικής ρεαλιστικής τέχνης με την pop art και τη σουρεαλιστική αισθητική. Τα έργα του συχνά απεικονίζουν σουρεαλιστικές σκηνές με ανθρώπους και αντικείμενα σε περίεργες συνθέσεις, δημιουργώντας μια αίσθηση μυστηρίου και αβεβαιότητας.

- **“The Barbarians” εικαστικό έργο του Anthony Caro (2002)**

Οι «Βάρβαροι» είναι μια σειρά επτά γλυπτών σε φυσικό μέγεθος που δημιούργησε ο Βρετανός γλύπτης Anthony Caro, μεταξύ 1999 και 2002. Τα γλυπτά είναι κατασκευασμένα από ξύλο, ατσάλι και κεραμικά στοιχεία που ο Caro βρήκε σε μια μάντρα στο Λονδίνο, συνδυάζοντάς τα με κεραμικά που έφτιαξε στη νότια Γαλλία με τον κεραμίστα Hans Spinner. Τα γλυπτά απεικονίζουν έξι φιγούρες έφιππες και μια γυναικεία φιγούρα σε ένα άρμα, παραπέμποντας σε μια διαχρονική, μυθική εικόνα. Ο Caro έχει δηλώσει

²⁵Καθηγήτρια Νεοελληνικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο του Άμστερνταμ (Εδρα Μαριλένας Λασκαρίδη) και Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Συγκριτικής Λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο του Λάιντεν στην Ολλανδία.

²⁶Bolets, Maria, ό.π.

ότι οι «Βάρβαροι» του αναφέρονται στην ιστορία των πολιτισμών που έχουν υποστεί απροσδόκτες επιθέσεις από πολεμικές φυλές, όπως οι Τάταροι που κατέκλυσαν την Ασία και οι Ούννοι και οι Γότθοι που λεηλάτησαν τη Ρώμη. Η σειρά «Οι Βάρβαροι» παρουσιάστηκε για πρώτη φορά σε μια έκθεση στη Γκαλερί “Mitchell-Innes & Nash” στη Νέα Υόρκη, το 2002. Η έκθεση ταξίδεψε στη συνέχεια στο Λονδίνο το 2003 και έχει εκτεθεί σε μουσεία και γκαλερί σε όλο τον κόσμο. Αξίζει, επίσης, να σημειωθούν εδώ τα δύο έργα του David Barnett (2004) και της Linda Sutton (2004) που κρατούν αμφότερα τον ίδιο τίτλο: “Waiting for the Barbarians”. Σε όλα αυτά τέλος, μπορούμε να προσθέσουμε την απόπειρα μελοποίησης των «Βαρβάρων» του Καβάφη, από τον Ned Rorem, το ομώνυμο κομμάτι (σε τεχνοτροπία rap) της Λένας Πλάτωνος, την ομώνυμη όπερα του Ελληνο-Αυστραλού συνθέτη Κωνσταντίνου Κουκιά, τη θεατρική διασκευή του μυθιστορήματος του Coetzee από τον Ρώσο Alexandre Marine, και τη χορευτική διασκευή των «Βαρβάρων» από τον Michiel de Regt.	
Ποιοι είναι οι Βάρβαροι; Το 1898 ο Κωνσταντίνος Π. Καβάφης συνέθεσε το ποίημά του με τίτλο «Περιμένοντας τους Βαρβάρους». Το ποίημα έμεινε ανέκδοτο μέχρι το 1904, όταν έκανε για πρώτη φορά την εμφάνισή του στους φιλολογικούς κύκλους της Αθήνας. Το ποίημα έχει ως εξής (η αρίθμηση των στίχων είναι σύμφωνη με το χειρόγραφο του ποιητή):	
Περιμένοντας τους Βαρβάρους — Τι περιμένουμε στην αγορά συναθροισμένοι; Είναι οι βάρβαροι να φθάσουν σήμερα.	
— Γιατί μέσα στην Σύγκλητο μια τέτοια απραξία; Τι κάθοντ’ οι Συγκλητικοί και δεν νομοθετούνε; Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα. Τι νόμους πια θα κάμουν οι Συγκλητικοί; Οι βάρβαροι σαν έλθουν θα νομοθετήσουν.	5
— Γιατί ο αυτοκράτωρ μας τόσο πρωί σηκώθη, και κάθεται στις πόλεως την πιο μεγάλη πύλη στον θρόνο επάνω, επίσημος, φορώντας την κορώνα; Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα. Κι ο αυτοκράτωρ περιμένει να δεχθεί τον αρχηγό τους. Μάλιστα ετοίμασε για να τον δώσει μια περγαμνή. Εκεί τον έγραψε τίτλους πολλούς κι ονόματα.	10
— Γιατί οι δυο μας ύπατοι κ’ οι πραιτορες εβγήκαν σήμερα με τες κόκκινες, τες κεντημένες τόγες· γιατί βραχιόλια φόρεσαν με τόσους αμεθύστους,	15

και δαχτυλίδια με λαμπρά, γυαλιστερά σμαράγδια· γιατί να πιάσουν σήμερα πολύτιμα μπαστούνια μ’ ασήμια και μαλάματα έκτακτα σκαλιγμένα; Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα· και τέτοια πράγματα θαμπώνουν τους βαρβάρους.	
— Γιατί κ’ οι άξιοι ρήτορες δεν έρχονται σαν πάντα να βγάλουνε τους λόγους τους, να πούνε τα δικά τους; Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα· κι αυτοί βαρυσούντ’ ευφράδειες και δημηγορίες.	25
— Γιατί ν’ αρχίσει μονομιás αυτή η ανησυχία κ’ η σύγχυσις. (Τα πρόσωπα τι σοβαρά που εγίναν). Γιατί αδειάζουν γρήγορα οι δρόμοι κ’ η πλατέες, κι όλοι γυρνούν στα σπίτια τους πολύ συλλογισμένοι; Γιατί ενύχτωσε κ’ οι βάρβαροι δεν ήλθαν. Και μερικοί έφθασαν απ’ τα σύνορα, και είπανε πως βάρβαροι πια δεν υπάρχουν.	30
Και τώρα τι θα γένουμε χωρίς βαρβάρους. Οι άνθρωποι αυτοί ήσαν μια κάποια λύσις.	35
Το ποίημα αυτό δημιουργεί αναμφισβήτητα στον αναγνώστη που έρχεται για πρώτη φορά σε επαφή μαζί του, έντονες εικόνες, ποικίλα συναισθήματα και εύλογα ερωτηματικά. Δημιουργεί εικόνες, γιατί όπως και άλλα ποιήματα του Καβάφη είναι στην πραγματικότητα μια αρχαιοελληνική τραγωδία σε 36 μόλις στίχους. Όπως σημειώνει ο Γιώργος Ν. Περαντωνάκης, διδάκτορας Νεοελληνικής Φιλολογίας, κριτικός βιβλίου και συγγραφέας, το ποίημα «...παραπέμπει στη λογική της αρχαίας τραγωδίας. Το ‘Περιμένοντας τους Βαρβάρους’ δομείται σε δύο μέρη, το πρώτο της δέξης (στίχοι 1-27), όπου ολοκληρώνεται η ατμόσφαιρα της αναμονής, και το δεύτερο της λύσης (στίχοι 28-36), όπου το δραματικό απρόοπτο της μη έλευσης των βαρβάρων καταλήγει σε περιπέτεια (με την αριστοτελική έννοια)...».²⁷ Είναι ολοζώντανες, στην «τραγωδία» αυτή, οι εικόνες του πλήθους που αναμένει την έλευση των βαρβάρων, όπως και εκείνες των υπάτων και των πραιτόρων με τις εντυπωσιακές τους στολές, του αυτοκράτορα με τη μεγάλη στολή, καθισμένου επάνω στον υπερυψωμένο θρόνο του που κρατά πολύτιμη περγαμνή, ή ακόμα και των σκυθρωπών και συλλογισμένων προσώπων από την απογοήτευση της είδησης ότι οι «βάρβαροι πια δεν υπάρχουν». Τα συναισθήματα που προκαλεί το ποίημα στον αναγνώστη είναι αναμφίβολα η αγωνία	
²⁷Περαντωνάκης, Γιώργος Ν.: «“Περιμένοντας τους βαρβάρους”, του Κ.Π. Καβάφη – Καταδικάζοντας τη μοιρολατρία», 1 Μαΐου 2021, https://bookpress.gr/stiles/eponimos/13449-katadikazontas-ti-moirolatria-perantonakis	

της αναμονής (στιχ. 1-2), η μελαγχολία της απραξίας (στιχ. 3-7 και 24-27), και τέλος η θλίψη της μη έλευσης των βαρβάρων (στιχ. 35-36).

Είναι σαφές τέλος, η απορία στους στίχους 8-10 και 16-21. Μα περισσότερο απ' όλα, στον αναγνώστη δημιουργείται η κατ' εξοχήν ερώτηση, αυτή που έχει και τη μεγαλύτερη σημασία στο ποίημα: **«Ποιοι επιτέλους είναι αυτοί οι βάρβαροι»;**

Στο ποίημα βλέπουμε τους πολίτες μιας αυτοκρατορίας (δεδομένης της ύπαρξης αυτοκράτορα) να αναμένουν τους βαρβάρους. Η πλοκή παρουσιάζεται μέσα από μια σειρά ερωταποκρίσεων μεταξύ δύο (ή περισσοτέρων) ανθρώπων στην οποία η σταθερή απάντηση σε όλα τα ερωτήματα είναι **«Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα»**. Πρόκειται για τον λαό μιας αυτοκρατορίας, που από τα συμφραζόμενα θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι είναι η Ρώμη (αυτοκράτωρ, σύγκλητος, ύπατοι, πραιτόρες, ρήτορες κ.λπ.), ενώ οι βάρβαροι παραπέμπουν στους Γότθους, τους Ούννους, ή κάποιον άλλον από τους λαούς που συνέβαλαν στη διάλυση της Δυτικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας κατά τον 5^ο και 6^ο αιώνα μ.Χ. Ο Γ. Σεφέρης βέβαια, δεδομένης της εικόνας της πώσης, βλέπει πως **«η οπτική γωνία του ποιήματος έρχεται από το Φανάρι, έχει δηλαδή βυζαντινό και όχι ρωμαϊκό τόνο»**.²⁸

Ως αναγνώστες συμμετέχουμε στην πλοκή από την οπτική των πολιτών της αυτοκρατορίας. Αντιλαμβανόμαστε άμεσα ότι η αυτοκρατορία «μας» είναι σαφώς ανώτερη τεχνικά, πνευματικά και πολιτισμικά από τους αναμενόμενους βαρβάρους. «Εμείς», εκτός των άλλων, φτιάχνουμε κοσμήματα εξαιρετικά, που θαμπώνουν τους βαρβάρους, γιατί προφανώς αυτοί δεν γνωρίζουν την τέχνη της αργυροχρυσοχοΐας ή δεν διαθέτουν τεχνίτες κατάλληλους για αυτήν. «Εμείς» έχουμε σπουδαία πόλη, με αγορά, με εξαιρετικά τείχη και μεγάλη πύλη, με εξαίσια κρατικά κτήρια. Οι βάρβαροι έρχονται απ' «έξω» και από «μακριά», έρχονται από τα σύνορα. «Εμείς» έχουμε νομοθετικό σώμα (Σύγκλητο), ρήτορες και δομημένη εκτελεστική εξουσία. Οι βάρβαροι βαριούνται από τις ρητορείες και τις ευφράδειες. Όλα αυτά συνηγορούν στο ότι ο πολιτισμός «μας» είναι σαφώς ανώτερος από εκείνων των βαρβάρων.

Περιμένουμε τους βαρβάρους. Και μοιάζουν όλα να έχουν σταματήσει εξ αιτίας αυτής της αναμονής. Είναι σίγουρο ότι η έλευση των βαρβάρων αναμένεται με αγωνία ως κάτι το σπουδαίο, το σημαντικό, το καταλυτικό. Και είναι πραγματικά απογοητευτική η είδηση ότι οι Βάρβαροι δεν θα έλθουν τελικά: **«Οι άνθρωποι αυτοί ήσαν μια κάποια λύσις»**. Λύση σε τι;

Το ποίημα αυτό, το οποίο πολλοί εντάσσουν στην «παρακμιακή αφήγηση / λογοτεχνία»²⁹ **«...είναι πολύ δημοφιλές σε αλληγορία σε άρθρα και μελέτες που πραγματεύονται τη νέα τάξη πραγμάτων, από τη δεκαετία του 1990, αλλά πολύ εντονότερα μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001...»**.³⁰ Γενικά η καθαφική ποίηση **«...είναι ανοιχτή σε άπειρες ερμηνείες, διασκευές, αγγίζει πολιτισμικές, κοινωνικές, φιλοσοφικές ανησυχίες που σηματοδοτούν και τον 20^ο και τον 21^ο αιώνα. Τα ποιήματα του Καβάφη συνεχίζουν να επιστρέφουν σε φαντάσματα και να επηρεάζουν τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε το**

²⁸Ο.π.

²⁹Μπολέτη Μαρία: Διάλεξη στην Ωνάσεια Βιβλιοθήκη 6 Μαΐου 2017 "Seven poems, Seven Lessons" (https://www.youtube.com/watch?v=TfVaoz9zVL4_

³⁰Ο.π.

δικό μας παρόν...».³¹ Το **«Περιμένοντας τους Βαρβάρους»** είναι ένα από τα κατ' εξοχήν ποιήματα του οποίου **«...η δύναμη μάς στοιχειώνει και σήμερα...»**.³² Αυτό ακριβώς είχε ισχυριστεί και ο Κώστας Βάρναλης, πολλά χρόνια νωρίτερα, χαρακτηρίζοντας τον Καβάφη πάντα επίκαιρο.³³

Από την αρχή σημειώσαμε ότι αναζητούμε την αλληγορία που υποκρύπτουν οι «Βάρβαροι». Τούτο σημαίνει ότι πρέπει οπωσδήποτε να αποδείξουμε ότι οι «Βάρβαροι» δεν προβάλλονται ως κυριολεξία στο ποίημα του Καβάφη. Αν δεν είναι κυριολεκτικά «Βάρβαροι», τότε σίγουρα αποτελούν μία αλληγορία. Στο έγκριτο «Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας» του Γεωργίου Μπαμπινιώτη, διαβάζουμε:

-Βάρβαρος: (κακόφημη λέξη): 1. Αυτός που δεν έχει εκπολιτιστεί. 2. Αυτός που χαρακτηρίζεται από έλλειψη ανθρωπιάς, ευγένειας, λεπτότητας. 3. Ο μη ελληνόφωνος και αργότερα ο μη Ρωμαίος.³⁴

-Βαρβαρότητα: 1. Η ιδιότητα του βαρβάρου. 2. Η έλλειψη πολιτισμού, η κατάσταση στην οποία δεν παρατηρείται πολιτισμική εξέλιξη, αλλά επικρατούν η απαιδευσία, οι προλήψεις, η δεισιδαιμονίες, η βία κ.λπ.

Με μια πρώτη ματιά, φαίνεται ότι όλες οι παραπάνω ιδιότητες του βαρβάρου ισχύουν στην περίπτωση του ποιήματος, δηλαδή οι «Βάρβαροι» είναι πράγματι απολίτιστοι, καθώς **«και τέτοια πράγματα θαμπώνουν τους βαρβάρους»**, ή γιατί **«κι αυτοί βαρυσούντ' ευφράδειες και δημηγορίες»**. Αλλά, όταν έρθουμε στις αναμενόμενες επιπτώσεις της «βαρβαρότητας», σύμφωνα με τον ορισμό Μπαμπινιώτη, βλέπουμε πως το πλήθος που τους αναμένει δεν διάκειται εχθρικά, αμυντικά ή φοβισμένα απέναντί τους, κάτι που θα ήταν φυσικό, αν ανέμεναν βία από αυτούς. Αν οι «βάρβαροι» ήταν πραγματικά «βάρβαροι», δηλαδή άνθρωποι που ασκούν βία, δολοφονούν, βιάζουν λεηλατούν, τότε οι πολίτες θα ετοιμάζονταν να πολεμήσουν, να αμυνθούν, να σώσουν τις οικογένειες, τις περιουσίες και τον πολιτισμό τους, αντί να περιμένουν παθητικά την έλευσή τους, ζητώντας να παραδοθούν αμαχητί από τον αυτοκράτορά τους: **«...Κι ο αυτοκράτωρ περιμένει να δεχθεί τον αρχηγό τους. Μάλιστα ετοίμασε για να τον δώσει μια περγαμνή. Εκεί τον έγραψε τίτλους πολλούς κι ονόματα...»**. Περισσότερο κι απ' αυτό, δεν θα βλέπαμε την απογοήτευση, τη θλίψη και την απελπισία του πλήθους για την μη έλευση των βαρβάρων: **«Και τώρα τι θα γένουμε χωρίς βαρβάρους. Οι άνθρωποι αυτοί ήσαν μια κάποια λύσις»**. Όλα αυτά συνηγορούν στο συμπέρασμα ότι πράγματι, οι «Βάρβαροι» αποτελούν κάποιου είδους αλληγορία στο ποίημα του Καβάφη. Η αλληγορία αυτή δεν γίνεται αντιληπτή σε όλους. Υπάρχουν άνθρωποι των γραμμάτων που δεν την ένιωσαν και ίσως, δεδομένης της αντιπάθειάς τους προς την καθαφική ποίηση, δεν προσπάθησαν καν να την καταλάβουν. Γράφει λόγου χάρι ο Ζερβός: **«...Ανάλυση της ουσίας βέβαια δεν θα κάνουμε. Δεν την αξίζει. Φτάνει να σημειώσουμε πως ενώ καρτεριόταν βάρβαροι κατακτητές και φυσικό θα ήταν να κρύβει καθένas τα πλούτια του (...)**

³¹Ο.π.

³²Ο.π.

³³Βάρναλης, Κώστας, «Μοναδικός, Ανόμοιαστος κι Ανεπανάληπτος», *Καβάφης Άπαντα*, (τόμος 5, «Κριτικές»), Εκδόσεις Φυκίρη, Αθήνα, σελ. 115.

³⁴Η τρίτη περίπτωση αποτελεί την αρχική έννοια της λέξης.

το ποίημα μας παρουσιάζει τους ύπατους να βάνουν για την περίσταση πολύτιμα βραχιόλια με σμαράγδια...».³⁵

Αυτή η αντιθετική σύλληψη του Καβάφη, αυτό το παράλογο σχήμα, αυτή η μη καθαρά διαφαινόμενη αλληγορία είναι η αφορμή να ερμηνευθούν οι «Βάρβαροι» με τόσο διαφορετικούς τρόπους, συχνά εντελώς αντίθετους μεταξύ τους. Τούτο επιβεβαιώνει ο Τέλλος Άγρας σημειώνοντας: «...Να γιατί οι Βάρβαροι είναι ένα σύμβολο που στέκεται παγκόσμια, που παρουσιάζει χίλιες μεριές...».³⁶ Παρακάτω, θα επανέλθουμε στο ερώτημα για το αν οι Βάρβαροι αποτελούν αλληγορία ή κυριολεξία, καθώς υπάρχουν καταγεγραμμένες οι σκέψεις του ίδιου του ποιητή από αυτόκοες μάρτυρες, που όπως θα αποδείξουμε παρερμηνεύθηκαν και αυτές, θεωρώντας ότι ο ποιητής μιλούσε πράγματι για βαρβάρους με την κυριολεκτική τους έννοια.

Έχοντας ήδη αποδείξει ότι οι «Βάρβαροι» αποτελούν αναμφισβήτητα μία αλληγορία, πρέπει ευθύς εξ αρχής να απορρίψουμε όλες εκείνες τις ερμηνείες του ποιήματος που αντιλαμβάνονται τους βαρβάρους ως εχθρούς και βρίσκουν στο ποίημα παραλληλισμούς με κάποια στοιχεία του παρόντος. Τέτοιες ερμηνείες, υπήρξαν πολλές. Μερικά παραδείγματα:

Ένα πολύ συζητημένο θέμα μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ενώσεως, ήταν η ανάγκη δημιουργίας «εχθρών» για να δικαιολογηθεί η συνέχιση της ύπαρξης του ΝΑΤΟ. Έτσι, όσοι ασχολήθηκαν επικριτικά με αυτό το ζήτημα, θυμήθηκαν και ανέτρεξαν στο ποίημα του Καβάφη, παραλληλίζοντας τους βαρβάρους με τους Σοβιετικούς (που τελικά δεν ήρθαν) και οι οποίοι «ήσαν μια κάποια λύσις». Τώρα, που δεν υπάρχουν οι παλιοί βάρβαροι, πρέπει να βρούμε νέους. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικό στο θέμα αυτό, δηλαδή της ανάγκης των αυτοκρατοριών να εφευρίσκουν εχθρούς, είναι το βιβλίο της **Anne McClintock**,³⁷ *Imperial Leather*, στο οποίο διερευνά πώς η έννοια του βαρβάρου κατασκευάζεται από τις αυτοκρατορικές δυνάμεις για να δικαιολογήσουν την κυριαρχία και την εκμετάλλευσή τους. Στο ποίημα του Καβάφη, η προσμονή των βαρβάρων αποκαλύπτει περισσότερα για τις αγωνίες και τις ανασφάλειες των «πολιτισμένων» ανθρώπων παρά για τους ίδιους τους βαρβάρους. Το ποίημα υποδηλώνει ότι οι «βάρβαροι» είναι συχνά μια προβολή των φόβων και των επιθυμιών της αυτοκρατορικής εξουσίας. Η McClintock επικρίνει το απλοϊκό δυαδικό συγκρότημα του «πολιτισμού» έναντι της «βαρβαρότητας», υποστηρίζοντας ότι είναι ένα εργαλείο που χρησιμοποιείται για τη διατήρηση των δομών εξουσίας. Το ποίημα του Καβάφη υπονομεύει διακριτικά αυτή τη διχοτόμηση, δείχνοντας ότι η υποτιθέμενη «πολιτισμένη» κοινωνία είναι γεμάτη από διαφθορά και απογοήτευση, ενώ οι «βάρβαροι» παραμένουν μια άγνωστη και δυνητικά απελευθερωτική δύναμη. Τέλος, η McClintock εξετάζει

³⁵Ζερβός, Ιωάννης, «Ο Κύκλος» Περιοδικό *Λόγος και Τέχνη*, Καβάφης Άπαντα, (τόμος 5, «Κριτικές»), Εκδόσεις Φυκίρη, Αθήνα, σελ. 47.

³⁶Άγρας, Τέλλος, «Ο Ποιητής Κ.Π. Καβάφης», *Καβάφης Άπαντα*, (τόμος 5, «Κριτικές»), Εκδόσεις Φυκίρη, Αθήνα, σελ. 19.

³⁷Η Anne McClintock είναι μια Ζιμπάμπουε-Νοτιοαφρικανή συγγραφέας, φεμινίστρια μελετήτρια και δημόσια διανοούμενη. Το έργο της καλύπτει ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, όπως: Ιμπεριαλισμός και Μετα-αποικιοκρατία, Φύλο και σεξουαλικότητα, Φυλή και Εθνικισμός. Το έργο της είναι επίσης αξιοσημείωτο για την ενασχόλησή του με σύγχρονα πολιτικά ζητήματα, όπως η παγκοσμιοποίηση, τα ανθρώπινα δικαιώματα, ο Πόλεμος κατά της Τρομοκρατίας και είχε σημαντικό αντίκτυπο σε ένα ευρύ φάσμα ακαδημαϊκών πεδίων.

πώς χρησιμοποιείται η φιγούρα του βαρβάρου για να ορίσει και να εδραιώσει την αίσθηση της πολιτιστικής ταυτότητας. Στον Καβάφη, η εμμονή των ανθρώπων με την επικείμενη άφιξη των βαρβάρων αποκαλύπτει τη δική τους έλλειψη σκοπού και κατεύθυνσης. Το ποίημα υποδηλώνει ότι η ταυτότητά τους εξαρτάται από την ύπαρξη ενός «άλλου» έναντι του οποίου ορίζονται.

Παρόμοιο θέμα έχει και ένα άρθρο του **Tony Barber**³⁸ που δημοσιεύτηκε στους *Financial Times* (FT) τον Δεκέμβριο του 2015, με τίτλο “The Decline of Europe is a Global Concern” στο οποίο ο Barber τοποθετεί την παρακμάζουσα Ευρώπη στη θέση της «αυτοκρατορίας» του Καβάφη.

Το “Waiting for the Barbarians” του **Lewis Lapham**³⁹ είναι μια συλλογή από δοκίμια που περιέχουν αιχμηρή και πνευματώδη κριτική στην αμερικανική άρχουσα τάξη. Ο Lapham υποστηρίζει ότι οι πλούσιοι και οι ισχυροί στην Αμερική έχουν εφησυχάσει και έχουν αποστασιοποιηθεί από τις ανησυχίες των απλών ανθρώπων. Τους βλέπει ως ένα σύγχρονο ισοδύναμο της ρωμαϊκής αριστοκρατίας, που ενδιαφέρεται περισσότερο για τη διατήρηση της προνομιακής τους θέσης παρά για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η χώρα. Ο Lewis Lapham βλέπει λοιπόν τους «Βαρβάρους» ως τους εσωτερικούς εχθρούς της αμερικανικής αυτοκρατορίας, μιας και οι εξωτερικοί εχθροί δεν υπάρχουν πια μετά την πτώση της Σοβιετικής Ενώσεως και την κατάρρευση του Κομμουνισμού.

Το άρθρο του **Morris Berman**⁴⁰ “Waiting for the Barbarians”, το οποίο δημοσιεύτηκε στον *Guardian* στις 6 Οκτωβρίου 2001, αποτελεί μια ισχυρή κριτική της αμερικανικής κοινωνίας, ιδιαίτερα στο πλαίσιο των επιθέσεων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, που μόλις είχαν συμβεί. Σε αυτό το άρθρο, ο Berman κάνει παραλληλισμούς μεταξύ της παρακμής της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και αυτού που αντιλαμβάνεται ως παρακμή της αμερικανικής κουλτούρας. Υποστηρίζει ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες, όπως και η Ρώμη, έχουν γίνει αυτάρκες και παρακμιακές, χάνοντας την αίσθηση του σκοπού και την ηθική τους πυξίδα. Ο Berman πιστεύει ότι οι παγκόσμιες φιλοδοξίες και οι στρατιωτικές επεμβάσεις της Αμερικής είναι σημάδι αυτοκρατορικής υπέρβασης, παρόμοια με τα μεταγενέστερα στάδια της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Προειδοποιεί ότι αυτή η επιδίωξη παγκόσμιας κυριαρχίας θα οδηγήσει τελικά στην πτώση του έθνους. Υποστηρίζει ότι η πραγματική απειλή για την Αμερική δεν προέρχεται από εξωτερικούς εχθρούς, αλλά από τους «έσω βαρβάρους» – τις δυνάμεις της άγνοιας, της απληστίας και της απάθειας που διαβρώνουν τα θεμέλια της αμερικανικής κοινωνίας. Βλέπει, όμως και τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου

³⁸Tony Barber, Σχολιαστής και αρθρογράφος των FT, που έχει αποτελέσει και εξωτερικός ανταποκριτής στην Αυστρία, το Βέλγιο, τη Γερμανία, την Ιταλία, την Πολωνία, την πρώην Σοβιετική Ένωση, τις ΗΠΑ και την πρώην Γιουγκοσλαβία.

³⁹O Lewis Henry Lapham II (8 Ιανουαρίου 1935-23 Ιουλίου 2024) ήταν Αμερικανός συγγραφέας. Ήταν ο Συντάκτης του αμερικανικού μηνιαίου Περιοδικού *Harper's Magazine* από το 1976 έως το 1981 και από το 1983 έως το 2006. Ήταν ο ιδρυτής του Lapham's Quarterly, μιας έκδοσης για την ιστορία και τη λογοτεχνία, και έγραψε πολλά βιβλία για την πολιτική και τις τρέχουσες υποθέσεις.

⁴⁰O Morris Berman (γενν. 3 Αυγούστου 1944) είναι Αμερικανός ιστορικός πολιτισμού και κοινωνικός κριτικός. Είναι γνωστός για τις κριτικές του στην αμερικανική κουλτούρα και κοινωνία, ιδιαίτερα για την ανάλυσή του για την παρακμή της αμερικανικής αυτοκρατορίας.

ως ένα σήμα αφύπνισης, ένα σημάδι ότι το έθνος βρίσκεται σε κρίση, ένα σημάδι ότι οι «Βάρβαροι» ξαναεμφανίζονται.

Στην ίδια κατεύθυνση, δηλαδή στην αποδοχή των βαρβάρων ως εχθρών, κινείται και ο **Στρατής Τσίρκας** στο βιβλίο του *Ο Καβάφης και η Εποχή του*. Ο Τσίρκας στο έργο αυτό επιχειρεί να ερμηνεύσει την καθαφική ποίηση υπό το πρίσμα της προσωπικής ζωής του ποιητή μέσα στο τοπικό και ιστορικό πλαίσιο που έζησε (Αίγυπτος ως αγγλική αποικία, αρχές του 20^{ου} αιώνα). Για το «*Περιμένοντας τους Βαρβάρους*» τοποθετεί ως «πολιτισμό» την επικίνδυνη αλλοτριωτική βρετανική κουλτούρα και ως βαρβάρους τους επικίνδυνους και απειλητικούς Σουδανούς του Μάχντι από τον Νότο. Έτσι, οι Αιγύπτιοι αποζητώντας τη λύτρωση από την αγγλική κυριαρχία, θα μπορούσαν να δεχθούν την εισβολή των βαρβάρων ως «μια κάποια λύση». Φυσικά αυτό δεν θα το μάθουμε ποτέ, καθώς η σουδανική επίθεση απέτυχε.⁴¹

Άλλη μία ερμηνεία που αντιλαμβάνεται τους βαρβάρους ως εχθρούς, είναι η άποψη ότι «...η παρακμή της πόλης είναι το άλλο πρόσωπο της βαρβαρότητας, αφού τους βαρβάρους δεν τους περιμένουμε, τους τρέφουμε με την ίδια τη γλώσσα μας. Η απειλή δηλαδή δεν έρχεται από έξω, αλλά είναι συστατικό στοιχείο της ανάγκης μας να βρούμε έναν επικίνδυνο Άλλο. Η προσδοκία δηλαδή μιας νέας τάξης εξυψώνει ένα τίποτα, το οποίο, όταν αποδεικνύεται ως τέτοιο, προκαλεί σύγχυση και αμηχανία...».⁴²

Θα μπορούσαμε να απαριθμήσουμε πολλά ακόμα παραδείγματα ερμηνειών που βλέπουν τους βαρβάρους σαν εχθρούς. Όμως, η καθαρή αλληγορία του Καβάφη δεν μας επιτρέπει να τις υιοθετήσουμε.

Μία άλλη διάσταση, η οποία επηρέασε και τον ίδιο τον Καβάφη πριν γράψει το ποίημά του, δίνει ο Γάλλος φιλόσοφος και συγγραφέας **Ernest Renan**.⁴³ Ο Renan, τον οποίο είχε διαβάσει διεξοδικά ο Καβάφης, θεωρούσε ότι οι πολιτισμοί που παρακμάζουν και τελικά κατακτώνται από βαρβάρους, έχουν τη δυνατότητα να τους αφομοιώνουν λόγω υπέρτερου πολιτισμού, και μέσω αυτής της ανανέωσης, βρίσκουν τον τρόπο να συνεχίζουν να υπάρχουν και να εξελίσσονται. Έτσι τελικά οδηγούμαστε σε ένα μέλλον χωρίς βαρβάρους.⁴⁴ Ένα κατ' εξοχήν τέτοιο ιστορικό παράδειγμα, είναι η κατάλυση της Δυτικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας από τα γερμανικά φύλα που κατέκλυσαν την Κεντρική και Δυτική Ευρώπη. Οι γερμανικοί αυτοί λαοί, υιοθέτησαν τα σχήματα, τα σύμβολα και τον πολιτισμό της Ρώμης, δημιουργήσαν την «Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία του Γερμανικού Έθνους» και θεμελίωσαν την μορφή της Ευρώπης που υπάρχει σήμερα.

Σε μια παρόμοια οπτική, το ποίημα «...υπονομεύει τις τελετουργίες του ιμπεριαλιστικού πολιτισμού, παρουσιάζοντας ολόκληρη τη φαντασμαγορία της εξουσίας σαν μια παραφορτωμένη ρητορική, καθώς οι Δυτικοευρωπαίοι προσαρμόζονται στα βαρβαρικά

⁴¹Περαντωνάκης, όπως παραπάνω.

⁴²Ο.π.

⁴³Ο Joseph Ernest Renan (27 Φεβρουαρίου 1823-2 Οκτωβρίου 1892) ήταν Γάλλος ανατολιστής και μελετητής, ο οποίος έγραψε για τις σημαντικές γλώσσες και πολιτισμούς. Ήταν, επίσης, ιστορικός των θρησκειών, φιλόλογος, φιλόσοφος, βιβλικός μελετητής και κριτικός.

⁴⁴Μπολέτη, Μαρία, Διάλεξη στην Ωνάσεια Βιβλιοθήκη 6 Μαΐου 2017 "Seven poems, Seven Lessons" (https://www.youtube.com/watch?v=TfVaoz9zVL4_)

γούστα κι έτσι γίνονται οι ίδιοι περισσότερο Ανατολίτες...».⁴⁵ Η άποψη αυτή παρουσιάζει τον μηχανισμό της λεγόμενης «αντίστροφης αποικιοποίησης».

Στις πολυάριθμες ερμηνείες του ποιήματος του Καβάφη περιλαμβάνεται και μία ακόμα ομάδα απόψεων που εστιάζει στην παθητικότητα των κατοίκων της πόλης-αυτοκρατορίας, στη μοιρολατρία, την απραξία και την απελπισία. Γράφει π.χ. ο Γ. Περαντωνάκης: «...Ο Κ. Καβάφης στο αφανές πλήθος των βαρβάρων ενσαρκώνει τη μοίρα, την οποία πολλοί θεωρούν ότι δεν μπορούν να αποφύγουν, και γι αυτό το καλύτερο είναι να την αποδεχτούν και να συμβιβαστούν μαζί της...».⁴⁶ Στο ίδιο μοτίβο, ο **Ευάγγελος Παπανούτσος** «...αναφέρεται στο υπαρξιακό αδιέξοδο του ανθρώπου, που περιμένει απεγνωσμένα τη λύτρωση απ' έξω, μια λύτρωση ωστόσο που δεν θα έλθει ποτέ, είδηση που σκορπίζει τις όποιες ελπίδες. Κι είναι η απελπισία του σύγχρονου ατόμου τέτοια που περιμένει λύση ακόμα κι απ' τη βαρβαρότητα...».⁴⁷ Ο Τέλλος Άγρας θεωρεί τους βαρβάρους την «...καινούρια την απροσδόκητη δύναμη που θα τα γκρέμιζε και θάμπαινε μέσα· απειλητική για την αδυναμία μας, όμως θα μας έκανε να γονατίσουμε μπρος στην αυτοπεποίθησή της και να πιστευτούμε την άβουλη, την άπιστην ύπαρξή μας με ανακούφιση κ' εμπιστοσύνη στα δυνατό της χέρια· εμείς οι σκοτωμένοι από την αμφιβολία, οι στεγνοί από την απιστία, θα φιλούσαμε μ' ευλάβεια κι ευγνωμοσύνη το χέρι που θα μας έκανε να πονούμε κι η αδίστακτη κυριαρχία του απάνω στην αναποφάσιστη μοίρα μας θα μας ανέβαζε τα δάκρυα στα μάτια...».⁴⁸

Αρκετοί σχολιαστές εστιάζουν την ανάλυσή τους στον φθίνοντα πολιτισμό της «αυτοκρατορίας» την οποία παραλληλίζουν με τον σύγχρονο κόσμο, που θεωρούν ότι παρακμάζει. Η **Μάρθα Βασιλειάδη**⁴⁹ λόγου χάριν, θεωρεί ότι στο ποίημα ένα συλλογικό «εμείς» ζει αυτόν τον φθίνοντα πολιτισμό με το αίσθημα «ανυπόφορης ακηδίας και (...) κόπωσης ενός αδιόρθωτα γερασμένου πολιτισμού...».⁵⁰

Σε αυτό το πλαίσιο, έχουμε και κάποιες ερμηνείες που δόθηκαν με βάση τις σκέψεις του ίδιου του ποιητή που συγκράτησαν και κατέγραψαν δύο αυτήκοες μάρτυρες που γνώρισαν από κοντά τον Καβάφη. Εδώ, όπως προείπαμε, ενδέχεται τα λεγόμενα του Αλεξανδρινού ποιητή να παρερμηνεύθηκαν και να δόθηκε άλλη διάσταση σε ένα έργο που περιέχει σημαντικές αλληγορίες. Ας δούμε π.χ. τι έγραψε ο **Πάυλος Πετρίδης**⁵¹ στο Περιοδικό *Νέα Ζωή* το 1909: «Ο Καβάφης νομίζει ότι ο Πολιτισμός δεν μας έδωσε την ευτυχία. Σε στιγμή μαύρης απαισιοδοξίας και βαθειάς ρέμβης πρέπει να συνέλαβε το "Περιμένοντας τους Βαρβάρους". Είνε μια μεγαλοπρεπής και γοητευτική οπτασία του ποιητού, ο οποίος μεταφέρεται στην

⁴⁵Περαντωνάκης, ό.π.

⁴⁶Ο.π.

⁴⁷Ο.π.

⁴⁸Άγρας, Τέλλος, ό.π., σελ. 17.

⁴⁹Η Μάρθα Βασιλειάδη σπούδασε Νεοελληνική Φιλολογία στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και Συγκριτική Γραμματολογία στα Πανεπιστήμια της Σορβόνης και της Γενεύης. Από το 2011 διδάσκει Νεοελληνική Φιλολογία στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Έχει ασχοληθεί συστηματικά με το έργο του Κ.Π. Καβάφη και τις γυναικείες μορφές στη λογοτεχνία.

⁵⁰Περαντωνάκης, ό.π.

⁵¹Αλεξανδρινός ποιητής, κοινός φίλος του Κ.Π. Καβάφη και του Γεωργίου Σκληρού κατά τις δεκαετίες του '10 και του '20, δημοτικιστής και συνεργάτης των Περιοδικών *Νέα Ζωή* και *Γράμματα*.

ιδανική πόλιν, που οι κάτοικοί της αφού ανέπτυξαν μεγάλον βαθμόν πολιτισμού, καταλαμβάνονται από ηδονικήν νοσταλγίαν για μια ζωή περασμένων εποχών των οποίων η ανάμνησις χάνεται εις την νύχτα του παρελθόντος. Φαντάζονται ότι επιστρέφοντες εις την ζωήν του αρχέγονου πολιτισμού θα αποκτήσουν την ευτυχίαν. Νομίζει ότι ο κολοσσαίος αυτός οργανισμός που λέγεται Πολιτισμός, είνε τόσο τέλειος, οι πλόκαμοί του αγκαλιάζουν τόσο σφικτά τον πλανήτη μας, ώστε κάθε προσπάθεια προς αποφυγήν του, προς επιστροφήν σε βίον αρχέγονον θα ήτο ματαία...». ⁵² Ο Πάνος Καραβίας, ⁵³ που χαρακτηρίζει το «Περιμένοντας τους Βαρβάρους» «μέγιστο ποίημα του Καβάφη», ⁵⁴ σε μία εργασία του με τίτλο «Ο Καβάφης και ο Κρυφός Σπαραγγμός» μας σώζει και κάποιες εκτιμήσεις του Τίμου Μαλάνου ⁵⁵ για τον συμβολισμό των βαρβάρων, μέσα από τις συζητήσεις που είχε ο τελευταίος με τον ίδιο τον ποιητή. Γράφει ο Μαλάνος: «...Όταν μια μέρα μου μίλησε γι' αυτούς (ο Καβάφης για τους Βαρβάρους του), αντελήφθηκα ότι ο ίδιος, λέγοντας βαρβάρους, δεν εννοούσε τίποτα άλλο από βαρβάρους (...). Στην ερμηνευτική του ανάλυση μου ανέπτυξε πρώτα τη φιλοσοφική θεωρία του “αιώνιου γυρισμού” του Νίτσε, για να καταλήξει πιο ύστερα στο κύριο πρόβλημα που τον είχε μian εποχή απασχολήσει: ο πολιτισμός μας, που αιώνες συνεχίζεται, είναι στερεός ή μπορεί κάποτε να διακοπεί και να επακολουθήσει μια περίοδος βαρβαρότητας; Με δυο λόγια στο ποίημά του (...) είχε θελήσει να περιλάβει τα πιθανώτερα αισθήματα κορεσμένων από πολιτισμό εποχών και τη φυσική νοσταλγία στην παρακμή τους...». ⁵⁶

Υπάρχει όμως και μία άλλη κατηγορία ερμηνειών που εστιάζουν σε κάτι διαφορετικό, εντοπίζουν την αλληγορία του ποιητή και την αποκρυπτογραφούν σε κατανοητά, λογικά και κυρίως υπαρξιακά όρια. Πρόκειται για την ερμηνεία που θέλει τους βαρβάρους να εκφράζουν το «νέο», το «καινούριο» την «αλλαγή» σε αυτό που οι άνθρωποι ζουν και τους είναι ανυπόφορο. Ο Τέλλος Άγρας προσεγγίζει το θέμα στις υπαρξιακές του διαστάσεις και ερμηνεύει την αλληγορία των βαρβάρων «...να κλείνει το νόημα κάθε μιας αλλαγής της ζωής μας, το νόημα μιας μοιραίας λυτρωτικής ώρας που αναλογιζόμαστε με ανακούφιση και με πόνο...» ⁵⁷ τα σύμβολα μέσα σε έναν αντίξοο κόσμο, σύμβολα ίσως «του Καινούριου, του Έρωτα, του Πόνου, του Θανάτου». ⁵⁸

⁵²Πετρίδης, Παύλος, «Ένας Αλεξανδρινός Ποιητής, Κωνσταντίνος Π. Καβάφης στο Μιχάλης Πιερής (επιμ.) «Εισαγωγή στην ποίηση του Καβάφη. Επιλογή κριτικών κειμένων», Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 1994, σελ. 35-46.

⁵³Ο Πάνος Καραβίας ήταν Έλληνας δημοσιογράφος και συγγραφέας. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1907 και πέθανε το 1985. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, αλλά τον κέρδισε η δημοσιογραφία. Εργάστηκε σε πολλές εφημερίδες και περιοδικά, ενώ παράλληλα ασχολήθηκε με τη συγγραφή. Έγραψε μυθιστορήματα, διηγήματα, δοκίμια και τα έργα του έχουν βραβευτεί. Θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους πεζογράφους της μεσοπολεμικής γενιάς.

⁵⁴Καραβίας, Πάνος: «Ο Καβάφης και ο Κρυφός Σπαραγγμός», *Καβάφης Απαντα*, (τόμος 5, «Κριτικές»), Εκδόσεις Φυκίρη, Αθήνα, σελ. 234.

⁵⁵Ποιητής και λογοτέχνης, ο οποίος αν και καταγόμενος από τα Κύθηρα και γεννημένος στην Αθήνα, πέρασε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Εκεί γνώρισε τον Καβάφη. Θεωρείται ένας από τους σπουδαιότερους μελετητές του έργου του Αλεξανδρινού ποιητή.

⁵⁶Καραβίας, Πάνος, ό.π.

⁵⁷Άγρας, Τέλλος, ό.π., σελ. 18.

⁵⁸Άγρας, Τέλλος, ό.π., σελ. 19.

Ο Τίμος Μαλάνος, που μνημονεύσαμε παραπάνω, πιθανότατα αναθεώρησε κάποια στιγμή τις αρχικές του σκέψεις και κατάλαβε την αλληγορία των βαρβάρων. Έτσι, δεν επιμένει ότι οι βάρβαροι είναι μία κυριολεξία στο ποίημα του Αλεξανδρινού ποιητή, αλλά καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «οι βάρβαροι συμβολίζουν το γεγονός εκείνο –το επιθυμητό ή το ανεπιθύμητο– που έρχεται να μας δώσει κάποτε την αλλαγή, βγάζοντάς μας από μια κατάσταση βαρετή ή δυσάρεστη». ⁵⁹

Ο Μηνάς Δημάκης ⁶⁰ έχει την ίδια άποψη, την οποία καταγράφει σε μία εργασία του με τίτλο «Ο Γενικός και ο Ατομικός Άνθρωπος στην Ποίηση του Καβάφη»: «...Στο ‘Περιμένοντας τους Βαρβάρους’ μπορεί να δοθούν ενδιαφέρουσες ερμηνείες σχετικές με το σύγχρονο πολιτισμό, αλλά τελικά και οι ‘Βάρβαροι’ συμβολίζουν το ανέφικτο της αλλαγής που είδαμε στην ‘Πόλι’...». ^{61,62} Τούτο, εξηγεί ο Δημάκης, οφείλεται στο γεγονός «...ότι ο Καβάφης σε μια εποχή μεγαλύτερης ανησυχίας και εμβάθυνσης στα προβλήματα της ζωής είχε συλλάβει κάποια αδιέξοδά της...». ⁶³

Η εσωτερική ανάγκη, ο πόθος για «Κάτι Άλλο»

Μέχρι στιγμής δείξαμε, όσο ήταν δυνατόν, το πόσο σπουδαίο ποίημα είναι το «Περιμένοντας τους Βαρβάρους». Πόσα έργα τέχνης (λογοτεχνικά, κινηματογραφικά, μουσικά, χορευτικά, εικαστικά) ενέπνευσε ο Καβάφης σε δημιουργούς όλου του κόσμου. Παραθέσαμε ερμηνείες του παρόντος καιρού ακόμα και σε επιστημονικές εργασίες με αναφορές στον Καβάφη, (κοινωνικές, γεωπολιτικές), κάτι που αποδεικνύει και τη διαχρονικότητα του ποιήματος, που είναι και το κύριο χαρακτηριστικό μιας αρχαίας τραγωδίας. Παρουσιάσαμε αρκετές προσπάθειες ερμηνείας του ποιήματος, με έμφαση στο νόημα του συμβολισμού των βαρβάρων, της μοιρολατρίας, της απραξίας, της θλίψης.

Το σημαντικότερο όμως, είναι ότι δείξαμε πως οι βάρβαροι είναι μια βαθύτερη αλληγορία και όχι μια κυριολεκτική αναφορά. Δείξαμε ότι ο Πετρίδης και ο Μαλάνος, που άκουσαν τον ίδιο τον Καβάφη να μιλά για το ποίημά του, μάλλον δεν κατάλαβαν ότι οι βάρβαροι είναι μια αλληγορία. Ο Καβάφης, όπως τον παρουσιάζουν και οι δύο, μέσα από τον κορεσμό του από τον σύγχρονο πολιτισμό, έθετε στην πραγματικότητα το αίτημα για κάτι «άλλο» για κάτι «καινούριο» για μια ουσιαστική «αλλαγή». Ο Μαλάνος μάλιστα, αναθεώρησε αργότερα την ερμηνεία του και συντάχθηκε με την αλληγορία μιας «αλλαγής».

Έχοντας κατά νου αυτήν την άποψη, όλα αποκτούν νόημα. Η ανάγκη για «αλλαγή» του κόσμου, όταν έχουμε πια κορεστεί από όλα γύρω μας, είναι πολύ δυνατή. Όταν αυτή η ανάγκη, αυτό το αίτημα για αλλαγή γίνεται παλλαϊκό, ή ακόμα περισσότερο πανανθρώπινο, είναι πανίσχυρο και προκαλεί τεκτονικές δονήσεις στον κόσμο, αποτελώντας αιτία για σημαντικές καμπές στην ιστορία της ανθρωπότητας. Η θρησκευτική

⁵⁹Μαλάνος, Τίμος, *Ο Ποιητής Καβάφης. Ο Άνθρωπος και το Έργο του*, Εκδ. Δίφρος, Αθήνα 1957.

⁶⁰Ο Μηνάς Δημάκης ήταν Έλληνας ποιητής, συγγραφέας, δοκιμιογράφος και μεταφραστής. Γεννήθηκε στο Ηράκλειο το 1913 και πέθανε στην Αθήνα το 1980.

⁶¹Σ.Σ.: Η «Πόλις» είναι ένα ακόμα ποίημα του Καβάφη.

⁶²Δημάκης, Μηνάς, «Ο Γενικός και ο Ατομικός Άνθρωπος στην Ποίηση του Καβάφη», *Καβάφης Απαντα*, (τόμος 5, «Κριτικές»), Εκδόσεις Φυκίρη, Αθήνα, σελ. 146.

⁶³Δημάκης, Μηνάς, ό.π., σελ. 147.

Μεταρρύθμιση,⁶⁴ η Ολλανδική Επανάσταση⁶⁵ η Επανάσταση του Κρόμγουελ⁶⁶ στην Αγγλία, η Αμερικανική Επανάσταση,⁶⁷ η Επανάσταση των Μπολσεβίκων στη Ρωσία και πολλές ακόμα γενικευμένες κινήσεις σε ολόκληρο τον κόσμο, μέσα στις οποίες περιλαμβάνεται και η δική μας Ελληνική Επανάσταση, αποτελούν αποδείξεις της δύναμης που έχει αυτή η ανάγκη για «αλλαγή». Η Ελληνική Επανάσταση μάλιστα, δείχνει και το μέγεθος της απόγνωσης του ανθρώπου, όταν δεν αντέχει άλλο την κατάσταση μέσα στην οποία ζει, από αυτό και μόνο το θάνατο αίτημα: «Ελευθερία ή Θάνατος». Έτσι γίνεται κατανοητό και το μέγεθος της απογοήτευσης, όταν τελικά οι «βάρβαροι» (δηλαδή η αλλαγή) δεν έρχονται.

Ο Καβάφης μέσα από την αλληγορική έννοια των βαρβάρων που συμβολίζουν την επιθυμητή, αναμενόμενη αλλαγή, μας δείχνει αριστουργηματικά ότι ακόμα κι αν γνωρίζει η κοινωνία ότι αυτό το «κάτι άλλο», το «κάτι νέο» είναι κατώτερο από αυτό που ήδη έχει, (οι βάρβαροι είναι σίγουρα κατώτεροι από μας) είναι πρόθυμη να του παραδοθεί, γιατί ο κορεσμός από αυτό που βιώνει είναι ανυπόφορος.

Φυσικά, η αναμενόμενη «αλλαγή» δεν είναι αναγκαστικά κάποιου είδους επανάσταση. Μπορεί να αφορά απλά και μόνο στην αλλαγή των κανόνων της ζωής εντός της κοινωνίας που ζούμε. Των κανόνων που κάνουν τον άνθρωπο να ασφυκτιά κάτω από το βάρος τους. Των κανόνων σε μια σειρά διπόλων που μας απασχολούν: πλούσιος – φτωχός, δίκαιο – άδικο, αξιοκρατία – αναξιοκρατία, δημοκρατία – αυταρχισμός, και άλλα. Οι στίχοι 3 έως 7, στους οποίους δεν έχει δοθεί ενδεχομένως η

⁶⁴Η Θρησκευτική Μεταρρύθμιση ήταν ένα σημαντικό κίνημα που έλαβε χώρα στην Ευρώπη τον 16^ο αιώνα και είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων χριστιανικών δογμάτων, όπως ο Προτεσταντισμός. Η Μεταρρύθμιση ξεκίνησε το 1517, όταν ο Μαρτίνος Λούθηρος, ένας Γερμανός θεολόγος, δημοσίευσε τις 95 θέσεις του, στις οποίες κατέκρινε τις πρακτικές της Καθολικής Εκκλησίας. Υπήρξαν πολλοί παράγοντες που οδήγησαν στη Θρησκευτική Μεταρρύθμιση. Ένας από τους κυριότερους ήταν η αυξανόμενη δυσανεμία με την Καθολική Εκκλησία, η οποία κατηγορούνταν για διαφθορά και κατάχρηση εξουσίας. Επιπλέον, η εφεύρεση της τυπογραφίας έκανε ευκολότερη τη διάδοση νέων ιδεών, συμπεριλαμβανομένων αυτών που αμφισβητούσαν την αυθεντία της Εκκλησίας.

⁶⁵Η Ολλανδική Επανάσταση (1568-1648) ήταν μια μακρά και καθοριστική σύγκρουση που οδήγησε στην ανεξαρτησία των βόρειων επαρχιών των Κάτω Χωρών από την Ισπανική Αυτοκρατορία. Ήταν μια περίοδος μεγάλων πολιτικών, θρησκευτικών και κοινωνικών αναταραχών, με σημαντικές επιπτώσεις για την Ολλανδία και την Ευρώπη γενικότερα. Εκτός από τις θρησκευτικές διαφορές λόγω της διάδοσης του Καλβινισμού στις Κάτω Χώρες, οι σημαντικότερες αιτίες ήταν: i) η πολιτική δυσανεμία, καθώς οι ευγενείς και οι πλούσιοι έμποροι των Κάτω Χωρών αισθάνθηκαν περιθωριοποιημένοι από την ισπανική διοίκηση και απαιτούσαν μεγαλύτερη αυτονομία και ii) η οικονομική καταπίεση από τη βαριά φορολογία και τους εμπορικούς περιορισμούς που επέβαλε η Ισπανία στις Κάτω Χώρες.

⁶⁶Η Επανάσταση του Κρόμγουελ, γνωστή και ως η Αγγλική Επανάσταση, αναφέρεται σε μια σειρά συγκρούσεων που έλαβαν χώρα στην Αγγλία τον 17^ο αιώνα. Οι συγκρούσεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα την ανατροπή του Βασιλιά Καρόλου Α΄ και την εγκαθίδρυση μιας κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, γνωστής ως η Αγγλική Κοινοπολιτεία. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από πολιτικές, θρησκευτικές και κοινωνικές αναταραχές, καθώς και από την άνοδο νέων πολιτικών και φιλοσοφικών ιδεών. Υπήρξαν πολλοί παράγοντες που οδήγησαν στη Βρετανική Επανάσταση. Ένας από τους κυριότερους ήταν η αυξανόμενη ένταση μεταξύ του βασιλιά και του Κοινοβουλίου. Ο Κάρολος Α΄ πίστευε στο θείο δικαίωμα των βασιλιάδων να κυβερνούν, ενώ το Κοινοβούλιο απαιτούσε μεγαλύτερο έλεγχο στη διακυβέρνηση της χώρας. Επιπλέον, υπήρχαν θρησκευτικές διαφορές μεταξύ των Αγγλικανών, των Πουριτανών και των Καθολικών, οι οποίες συνέβαλαν στην πολιτική αστάθεια.

⁶⁷Η Αμερικανική Επανάσταση (1775-1783) ήταν μια κολοσσιαία πολιτική και στρατιωτική σύγκρουση, κατά την οποία οι δεκατρείς αποικίες της Μεγάλης Βρετανίας στη Βόρεια Αμερική ενώθηκαν για να διεκδικήσουν την ανεξαρτησία τους. Η επανάσταση οδήγησε στη δημιουργία των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, ενός νέου έθνους που θεμελιώθηκε στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας και της αυτοδιάθεσης.

σημασία που θα έπρεπε, δείχνουν ακριβώς αυτό: Οι Συγκλητικοί, δηλαδή η παλιά τάξη που θέτει τους κανόνες της κοινωνικής συμβίωσης, δεν νομοθετούνε. Οι βάρβαροι, δηλαδή η νέα τάξη της «αλλαγής» θα θέσει νέους κανόνες. Οι στίχοι αυτοί κρύβουν τον κορεσμό και την απόγνωση για τα ισχύοντα ήθη και τους ισχύοντες νόμους (γραπτούς ή άγραφους) που καθιστούν την καθημερινότητα αφόρητη. Ενδεχομένως, ο συμβολισμός αυτός να κρύβει και κάτι προσωπικό για τον Καβάφη. Οι επιλογές στην προσωπική του ζωή ήταν ως γνωστόν κατακριτέες και δεν συμβάδιζαν με τα ήθη της εποχής του. Ίσως ο ποιητής να ζητούσε και να ευχόταν ολόψυχα την αλλαγή των ηθών και της νοοτροπίας της κοινωνίας του. Πόσο απογοητευτική θα ένιωθε τη μη έλευση των βαρβάρων!

Τη δύναμη του συνθήματος της «αλλαγής» την έχουμε γνωρίσει πρόσφατα και σε πολιτικό επίπεδο στην Ελλάδα. Το σύνθημα «αλλαγή» έχει τέτοια δύναμη, που επαναλαμβάνεται ξανά και ξανά στον δημόσιο λόγο από πολιτικούς φορείς και κοινωνικές ομάδες. Έχει τέτοια δύναμη που οδηγεί πολλούς ανθρώπους αυθόρμητα κάτω από τους συμβολισμούς του, ακόμα κι αν ξέρουν, ή υποψιάζονται, ότι αυτή η «αλλαγή» μπορεί να είναι κάτι κατώτερο από αυτό που ήδη έχουν: «Γαία πυρί μειχθήτω».⁶⁸ Η απόγνωση πολλές φορές είναι τόσο μεγάλη, που η όποια αλλαγή αποτελεί ενδεχομένως μία κάθαρση.

Και μπορεί κάποιος να φανταστεί εύκολα πόση απογοήτευση νιώθει κανείς, όταν οι «βάρβαροι» τελικά δεν έρχονται. Πόση θλίψη αισθάνεται, όταν η ελπίδα της ανανέωσης, η ελπίδα για μια ανάσα από κάτι καινούριο δεν έρχεται ποτέ.

Στο «Περιμένοντας τους Βαρβάρους», οι βάρβαροι τελικά δεν έρχονται. Θα ήταν ακόμα μεγαλύτερη η απογοήτευση και το αίσθημα της προδοσίας, αν οι βάρβαροι έφταναν, αλλά δεν έφερναν αυτό το κάτι «νέο» που όλοι ανέμεναν.

Ευτυχώς που το ποίημα του Καβάφη τελειώνει εκεί.

Υπγος ε.α. Βασίλειος Μουντοκαλάκης

⁶⁸Η φράση «γαία πυρί μειχθήτω» είναι μια αρχαία ελληνική έκφραση που σημαίνει «η γη να αναμειχθεί με τη φωτιά». Χρησιμοποιείται για να δηλώσει πλήρη αδιαφορία για τις όποιες εξελίξεις, κυρίως για τρομακτικές συνέπειες που μπορεί να προκύψουν εξαιτίας μιας ενέργειας. Η φράση αποδίδεται σε έναν ανώνυμο αρχαίο Έλληνα τραγικό και έχει διασωθεί από τον Πλούταρχο. Σύμφωνα με τον Πλούταρχο, ο τραγικός ποιητής, απελπισμένος από τη συμπεριφορά των συμπολιτών του, είπε τη φράση αυτή, εκφράζοντας την απογοήτευσή του για την κατάσταση των πραγμάτων. Η φράση «γαία πυρί μειχθήτω» χρησιμοποιείται ακόμα και σήμερα για να εκφράσει την ίδια αδιαφορία ή απελπισία. Συχνά χρησιμοποιείται σε κωμικό ή ειρωνικό τόνο, για να δείξει ότι κάποιος δεν ενδιαφέρεται για τις συνέπειες των πράξεών του. Για παράδειγμα, κάποιος μπορεί να πει «γαία πυρί μειχθήτω», αν πρόκειται να κάνει κάτι επικίνδυνο ή απερίσκεπτο, χωρίς να τον ενδιαφέρει, αν θα υπάρξουν αρνητικές συνέπειες.

Η ηγεσία ως συνείδηση· ένας νέος ορίζοντας βαδίζοντας στον 21^ο αιώνα

Σε έναν κόσμο που αλλάζει πρόσωπα και καταστάσεις πιο γρήγορα απ’ όσο προλαβαίνουμε να αντιληφθούμε, η έννοια της ηγεσίας μοιάζει πιο επίκαιρη και πολύ διαφορετική, από παλιότερα. Η εικόνα του ηγέτη που μάθαμε, αυτού δηλαδή που έχει τη δύναμη και δείχνει τον δρόμο από ψηλά, δεν επαρκεί πια. Σήμερα οι μάχες διεξάγονται σε δίκτυα, σιωπές και συστήματα. Στον 21^ο αιώνα που διανύουμε, της ανατροπής και της επανεκκίνησης, η ηγεσία δεν είναι απλώς ένας ορισμός, είναι μια μορφή επίγνωσης και φυσικά δεν είναι ρόλος, είναι κατάσταση συνείδησης.

Ηγεσία, διαβάζαμε, σήμαινε έλεγχος, επιβολή, ορατή ισχύ. Ο ηγέτορας στεκόταν έξω από το σύστημα για να το καθοδηγήσει. Σήμερα, ο κόσμος δεν είναι ένα σύστημα, αλλά είναι ένα οικοσύστημα, ρευστό, δαιδαλώδες και εξαιρετικά εύθραυστο. Οι παγκόσμιες κρίσεις, από την Ουκρανία έως τη Γάζα και οι κοινωνικές εντάσεις που αναδύονται σε κάθε γωνιά του πλανήτη, καθιστούν σαφές ότι η ηγεσία δεν μπορεί να είναι αποκομμένη από τον κοινωνικό ιστό και παλμό. Ο ηγετικός νους πρέπει να σκέφτεται σε βάθος, αλλά να αναπνέει στην πραγματικότητα, να οραματίζεται το μέλλον, αλλά να ενεργεί στο τώρα.

Η ηγεσία σήμερα δεν αρκεί να είναι αποτελεσματική, οφείλει να είναι και ανθρώπινη. Ο ηγέτης καλείται να λειτουργήσει μέσα σε συνθήκες μοντέλου BANI –ευθραυστότητας (Brittleness), άγχους (Anxiety), μη-γραμμικότητας (Nonlinearity) και ακατανόησας (Incomprehensibility)–, καθώς το μοντέλο VUCA –αστάθειας (Volatility) αβεβαιότητας (Uncertainty), πολυπλοκότητας (Complexity) και ασάφειας (Ambiguity)– έχει ξεπεραστεί. Οι κρίσεις δεν έρχονται σειριακά, αλλά ταυτόχρονα και πριν επιλυθούν μετασχηματίζονται, μεταμορφώνονται. Ο ηγέτης, λοιπόν, οφείλει να εξελιχθεί από διαχειριστής λύσεων σε μετασχηματιστής νοήματος, να φύγει από το κέντρο ώστε να δύναται να ρυθμίζει την αορατότητα, διότι χρειάζεται να βλέπει μέσα στον άνθρωπο αλλά και μέσα στο σύστημα. Είναι εκείνος που καλείται να λειτουργήσει ως κυκλοφορητής, ως επιταχυντής κατανόησης και ως φορέας νοήματος, είναι εκείνος που απαιτείται να σταθεί ήσυχος μέσα στο θόρυβο και να διαβάσει τις παύσεις, μη βασιζόμενος μόνο στη γνώση, αλλά, σήμερα πρωτίστως, στη σοφία. Δεν ηγείται για να φαίνεται, ηγείται για να συνδέει, δεν επιβάλλει, ενώνει και δεν φοβάται να πει «δεν ξέρω, αλλά εμπιστεύομαι». Διαβαίνει ένα νέο μονοπάτι: από τον έλεγχο στη συνείδηση.

Η σημερινή τεχνολογική εξέλιξη είναι γεμάτη «προκλήσεις» και ευκολίες· χαρακτηριστικά αναφέρονται, η απεριόριστη ισχύ, η τεχνητή νοημοσύνη, τα συστήματα πρόβλεψης, τα δίκτυα αισθητήρων, η big data. Η ηγεσία δεν μετριέται όμως με πίνακες απόδοσης, ούτε είναι θέμα αποφάσεων βάσης δεδομένων, είναι θέμα αξιακής πυξίδας. **Η πληροφορία χωρίς συνείδηση είναι θόρυβος και η απόφαση χωρίς ενσυναίσθηση είναι κίνδυνος.** Ο ρόλος της τεχνολογίας –και όσο εξελίσσεται θα γίνεται πιο αντιληπτό– δεν είναι να αποφασίζει, αλλά να υπολογίζει, και ο ηγέτης να την ερμηνεύει, να της βάζει όριο και να της δίνει αξιακό νόημα. Η ηγεσία στον 21^ο αιώνα αν και είναι ομολογουμένως τεχνολογικά ευφυής, πρέπει να είναι ανθρώπινα υπεύθυνη.

Ο Simon Sinek μας θυμίζει να ξεκινάμε από το “γιατί”, ο Daniel Goleman ότι η συναισθηματική νοημοσύνη είναι θεμέλιο ηγεσίας, η Brené Brown ότι η ευαλωτότητα είναι δύναμη, και ο Στρατηγός Stanley McChrystal μιλά για “team of teams” για μια ηγεσία δικτύου. Ο ηγέτης δεν είναι πια ο ήρωας της μάχης που ξέραμε, είναι ο κόμβος της εμπιστοσύνης, είναι πολλοί ταυτόχρονα, αλλά πρέπει να ξέρει ποιος είναι, όταν μένει μόνος. Ηγεσία χωρίς ψυχή δεν πείθει και ψυχή χωρίς πίστη δεν τολμά. Ο σύγχρονος ηγέτης χρειάζεται τόσο την εσωτερική ειλικρίνεια να αναγνωρίζει τα λάθη του όσο και το όραμα να προχωρά, την πίστη σε αυτό που κάνει για να εμπνέει και την τόλμη για να δοκιμάζει όσα δεν έχουν ξυαναγίνει.

Τελικά, ποιος είναι ο ηγέτης του νέου αιώνα; Ίσως, η ηγεσία στον 21^ο αιώνα να είναι πιο απλή και συνάμα πιο απαιτητική από ποτέ. Είναι, η ηγεσία που ρωτά πριν απαντήσει, που σωπαίνει πριν δράσει, που θυμάται ότι κάθε απόφασή της δύναται να χτίσει ή να γκρεμίσει κόσμους. Σε μια εποχή όπου όλα μοιάζουν μπλεγμένα, η ηγεσία που αξίζει να υπάρχει δεν είναι εκείνη που νομίζει ότι τα γνωρίζει όλα, αλλά εκείνη που ξεκαθαρίζει την ουσία. Η ηγεσία είναι η συνείδηση που μας οδηγεί κοιτάζοντας τον χάρτη της πολυπλοκότητας που κρατάμε στα χέρια μας σήμερα. Ίσως τελικά αυτό να είναι και το κάλεσμα αυτής της εποχής, να αναζητήσουμε όχι τον επόμενο ηγέτη, αλλά τον επόμενο άνθρωπο που θα τολμήσει να σταθεί με ψυχή, πίστη και όραμα απέναντι στο άγνωστο. Η ηγεσία ως ευθύνη να γίνεσαι, δεν είναι ρόλος, είναι κατάσταση ύπαρξης, είναι να μπορείς να στέκεσαι σε ένα δωμάτιο γεμάτο σιωπές, που όμως τις ακούς και, χωρίς να φαίνεσαι, να λειτουργείς. Αυτή είναι η νέα μορφή, η μεταμόρφωση της ηγεσίας, σ’ ένα κόσμο που μόνο ένας άνθρωπος με ψυχή μπορεί να γίνει.

Σχολ. (ΠΒ) Παναγιώτης Σμυρνής

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ☞ Sinek, S., *Start With Why*, Penguin 2009.
- ☞ Goleman, D., *Emotional Intelligence*, Bantam 1995.
- ☞ Brown, B., *Dare to Lead*, Random House 2018.
- ☞ McChrystal, S., *Team of Teams*, Penguin 2015.
- ☞ Fussell, C., *One Mission*, Penguin 2017.
- ☞ Harari, Y. N., *21 Lessons for the 21st Century*, Spiegel & Grau 2018.
- ☞ Edmondson, A., *The Fearless Organization*, Willey 2019.
- ☞ Kotter, J. P., *Leading Change*, Harvard Business Review Press 2012.

Ηλεκτρική ή Κλασική Οδοντόβουρτσα;

Τι λένε οι επιστημονικές μελέτες

 Ανχης (ΥΟ) Χάιδω Κίγκα,
Οδοντίατρος ΤΥΠΕΣ, 414 ΣΝΕΝ

Η καθημερινή φροντίδα των δοντιών μας είναι απαραίτητη για τη διατήρηση της στοματικής υγείας. Ωστόσο πολύ συχνά τίθεται το ερώτημα εάν η ηλεκτρική οδοντόβουρτσα υπερτερεί της κλασικής. Με την αγορά να προσφέρει δεκάδες επιλογές και τις διαφημίσεις να υπόσχονται θαυματουργά αποτελέσματα, ας δούμε τι λέει η επιστήμη για την αποτελεσματικότητα αυτών των δύο εργαλείων, βασισμένοι σε πρόσφατες μελέτες.

Η βασική αναμέτρηση: Πλάκα και Ουλίτιδα

Η κύρια αποστολή κάθε οδοντόβουρτσας είναι να απομακρύνει την πλάκα –τη λεπτή, κολλώδη μεμβράνη βακτηρίων που σχηματίζεται στα δόντια– και να προλαμβάνει την ουλίτιδα, τη φλεγμονή των ούλων. Μια συστηματική ανασκόπηση του Cochrane το 2014 (1), που εξέτασε 56 κλινικές δοκιμές με πάνω από 5.000 συμμετέχοντες, βρήκε ότι οι ηλεκτρικές οδοντόβουρτσες μειώνουν την πλάκα κατά 21% και την ουλίτιδα κατά 11% περισσότερο σε σχέση με τις κλασικές, μετά από τρεις μήνες χρήσης. Ιδιαίτερα οι ηλεκτρικές με περιστροφική-ταλαντευόμενη κίνηση (όπου η κεφαλή περιστρέφεται εναλλάξ δεξιά και αριστερά) ξεχώρισαν για την αποτελεσματικότητά τους.

Μια άλλη μελέτη του 2019 από το Πανεπιστήμιο Greifswald της Γερμανίας (2) παρακολούθησε 2.819 ενήλικες για 11 χρόνια. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι όσοι χρησιμοποιούσαν ηλεκτρική οδοντόβουρτσα είχαν καλύτερη υγεία ούλων και διατήρησαν 19% περισσό-

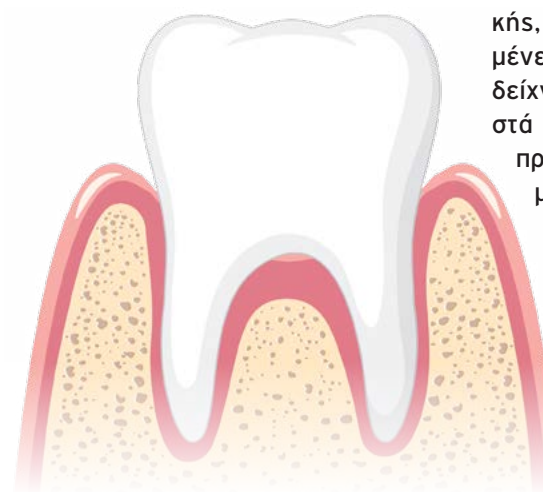
τερα δόντια σε σχέση με όσους έμειναν πιστοί στην κλασική. Αυτό υποδηλώνει ότι η ηλεκτρική μπορεί να προσφέρει μακροπρόθεσμα οφέλη, ειδικά για την πρόληψη της περιοδοντίτιδας, μιας σοβαρότερης μορφής νόσου των ούλων.

Γιατί κερδίζει η Ηλεκτρική;

Οι ηλεκτρικές οδοντόβουρτσες κάνουν μεγάλο μέρος της δουλειάς για εσάς. Οι γρήγορες κινήσεις τους –είτε περιστροφικές είτε δονητικές (sonic)– απομακρύνουν την πλάκα πιο αποτελεσματικά, ακόμα κι αν δεν έχετε τέλεια τεχνική. Επιπλέον, πολλά μοντέλα έχουν χρονοδιακόπτη που εξασφαλίζει ότι βουρτσίζετε για τα συνιστώμενα δύο λεπτά, κάτι που με την κλασική οδοντόβουρτσα συχνά παραλείπεται. Αυτό είναι ιδιαίτερα χρήσιμο για παιδιά, ηλικιωμένους ή άτομα με περιορισμένη κινητικότητα, όπως όσους πάσχουν από αρθρίτιδα ή σύνδρομο του καρπιαίου σωλήνα.

Η Κλασική δεν υστερεί πάντα

Παρά τα πλεονεκτήματα της ηλεκτρικής, η κλασική οδοντόβουρτσα παραμένει ένα αξιόπιστο εργαλείο. Μελέτες δείχνουν ότι, όταν χρησιμοποιείται σωστά –με τη σωστή γωνία (45 μοίρες προς τα ούλα) και για αρκετό χρόνο– μπορεί να είναι εξίσου αποτελεσματική στην αφαίρεση της πλάκας (3). Το κλειδί είναι η τεχνική, κάτι που επιβεβαιώνεται από οδοντιάτρους: «Αν ο οδοντίατρός σας είναι ικανοποιημένος με την καθαριότητά σας, δεν χρειάζεται να αλλάξετε», λέει ο Δρ. Matt Messina από την Αμερικανική Οδοντιατρική Ένωση (4).

Επιπλέον, η κλασική οδοντόβουρτσα είναι οικονομική (κοστίζει 1-3 ευρώ έναντι δεκάδων για μια ηλεκτρική) και εύκολη στη μεταφορά, ιδανική για ταξίδια. Ωστόσο, μια μελέτη του 2016 (5) έδειξε ότι οι χρήστες κλασικών οδοντοβουρτσών συχνά ασκούν υπερβολική πίεση, κάτι που μπορεί να βλάψει τα ούλα ή το σμάλτο, ενώ οι ηλεκτρικές συνήθως έχουν αισθητήρες που προειδοποιούν για τέτοια λάθη.

Υπάρχουν μειονεκτήματα;

Οι ηλεκτρικές οδοντόβουρτσες δεν είναι τέλειες. Το υψηλό τους κόστος (από 20 έως πάνω από 100 ευρώ) και η ανάγκη για μπαταρίες ή φόρτιση τις κάνουν λιγότερο φιλικές προς το περιβάλλον. Μια μελέτη του 2017 στο *PLOS One* (6) βρήκε ότι οι sonic ηλεκτρικές οδοντόβουρτσες μπορεί να φθείρουν περισσότερο την οδοντίνη (το στρώμα κάτω από το σμάλτο) σε σχέση με τις κλασικές, αν τα ούλα έχουν υποχωρήσει. Από την άλλη, οι κλασικές ενδέχεται να μην φτάνουν εύκολα στα πίσω δόντια, ιδιαίτερα αν η κεφαλή τους δεν είναι κατάλληλου μεγέθους.

Τι να επιλέξετε;

Η επιστήμη δίνει ένα μικρό προβάδισμα στις ηλεκτρικές οδοντόβουρτσες, ιδιαίτερα για όσους θέλουν ευκολία και μέγιστη απομάκρυνση πλάκας. Όμως, η κλασική παραμένει εξαιρετική επιλογή, αν έχετε καλή τεχνική και δεν θέλετε έξτρα έξοδα. Ο καλύτερος σύμβουλος είναι ο οδοντίατρός σας, που μπορεί να προτείνει τι ταιριάζει στις δικές σας ανάγκες –είτε έχετε ορθοδοντικά σιδεράκια, ευαίσθητα ούλα ή απλά θέλετε να κρατήσετε τα δόντια σας λευκά και υγιή.

Τελικά, είτε επιλέξετε ηλεκτρική είτε κλασική, το πιο σημαντικό είναι να βουρτσίζετε δύο φορές τη μέρα, για δύο λεπτά, με φθοριούχο οδοντόκρεμα. Η συνέπεια κερδίζει πάντα τον αγώνα της στοματικής υγείας!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Yaacob et al., "Powered versus manual toothbrushing for oral health", *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 2014.
2. Pitchika et al., "Long-term impact of powered toothbrush on oral health", *Journal of Clinical Periodontology*, 2019.
3. Slot et al., "The efficacy of manual toothbrushes", *Journal of Dentistry*, 2012.
4. ADA, "Electric Toothbrushes", American Dental Association, 2020.
5. Zimmer et al., "Brushing pressure in manual vs. powered toothbrushes", *Clinical Oral Investigations*, 2016.
6. Wiegand et al., "Abrasion of dentin by sonic toothbrushes", *PLOS One*, 2017.

Στοιχεία δράσεων που υλοποιήθηκαν Ανακατασκευή/Κατασκευή/Αναβάθμιση

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΕΡΓΩΝ ΣΟΑ

Κατασκευή 1 κτηριακού συγκροτήματος 13 διαμερισμάτων στο Στρώο «ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΧΙΟΥ», στη Δημοτική Ενότητα Καρλοβασίου, ν. Σάμου.

Κατασκευή 1 κτηριακού συγκροτήματος 13 διαμερισμάτων στο Στρώο «ΜΕΝΟΥΔΑΚΟΥ», στην περιοχή Καλλονής, ν. Λέσβου.

Κατασκευή 1 κτηριακού συγκροτήματος 13 διαμερισμάτων στο Στρώο «ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗ», στην περιοχή Μύρινα, ν. Λήμνου.

Κατασκευή 2 κτηριακών συγκροτημάτων 13 διαμερισμάτων στο Στρώο «ΣΤΕΦΑΝΙΔΗ», στην περιοχή Χρύσα, Δημοτικής Ενότητας Ξάνθης.

Κατασκευή 2 κτηριακών συγκροτημάτων 13 διαμερισμάτων στα Στρώα «ΠΑΡΑΣΧΟΥ» και «ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ», στη Δημοτική Ενότητα Κομοτηνής.

Κατασκευή 2 κτηριακών συγκροτημάτων 13 διαμερισμάτων στο Στρδο «ΠΟΛΥΖΩΝΗ», στην περιοχή Βαρεία Μυτιλήνης, ν. Λέσβου.

Κατασκευή 2 κτηριακών συγκροτημάτων 13 διαμερισμάτων στο Φυλάκιο Λεμονούς, στην περιοχή Λεμονού Μυτιλήνης, ν. Λέσβου.

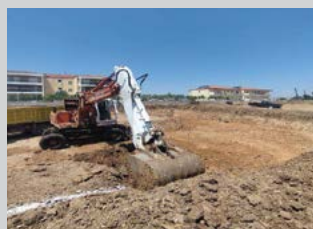
Κατασκευή 2 κτηριακών συγκροτημάτων 13 διαμερισμάτων στο ΟΣΕΑΥ (Ανεμόεσσα), Δημοτικής Ενότητας Ατσικής, ν. Λήμνου.

Κατασκευή 2 κτηριακών συγκροτημάτων 13 διαμερισμάτων στο Στρδο «ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ», στη Δημοτική Ενότητα Ορεστιάδας.

Κατασκευή 2 κτηριακών συγκροτημάτων 13 διαμερισμάτων στο Στρδο «ΣΤΑΘΑΤΟΥ», στη Δημοτική Ενότητα Ορεστιάδας.

Κατασκευή 2 κτηριακών συγκροτημάτων 13 διαμερισμάτων, στο Στρδο «ΜΠΟΤΣΑΡΗ», στην περιοχή Τρεις (Κανδήλι), Δημοτικής Ενότητας Ιαλυσού, ν. Ρόδου.

Κατασκευή 2 κτηριακών συγκροτημάτων 13 διαμερισμάτων στο Στρδο «ΚΑΡΛΟΒΑΣΙΤΗ», στην περιοχή Χώρα, ν. Σάμου.

Κατασκευή 2 κτηριακών συγκροτημάτων 13 διαμερισμάτων στο Στρδο «ΓΚΙΑΛΑ», στη Δημοτική Ενότητα Χίου, ν. Χίου.

Κατασκευή 4 κτηριακών συγκροτημάτων 13 διαμερισμάτων, στο Στρδο «ΠΑΤΣΟΥΚΑ», στην περιοχή Μεγάλου Βασιλείου, Δημοτικής Ενότητας Αλεξανδρούπολης.

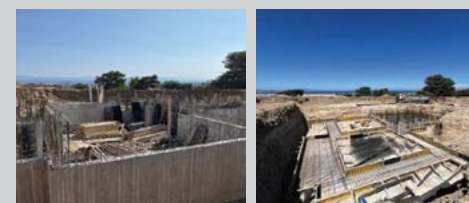
Κατασκευή 4 κτηριακών συγκροτημάτων 13 διαμερισμάτων, στο Στρδο «ΚΑΠΕΤΑΝ ΛΑΖΟΥ», στη Δημοτική Ενότητα Διδυμοτείχου.

Κατασκευή 2 κτηριακών συγκροτημάτων 13 διαμερισμάτων, στο Στρδο «ΚΑΤΕΧΑΚΗ» και 1 κτηριακού συγκροτήματος 13 διαμερισμάτων στο Α/Δ Μαρितών, ν. Ρόδου.

Κατασκευή 4 κτηριακών συγκροτημάτων 13 διαμερισμάτων, στο Στρδο «ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΥ», στην περιοχή Αμπάβρι, ν. Κω.

Κατασκευή 3 κτηριακών συγκροτημάτων 13 διαμερισμάτων στο Στρώο «ΑΡΓΕΝΤΗ», στην περιοχή Χαλκειός, ν. Χίου.

Κατασκευή 2 κτηριακών συγκροτημάτων 13 διαμερισμάτων εντός Στρώο «ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΑ ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΗ» και 1 κτηριακού συγκροτήματος 13 διαμερισμάτων εντός ΝΑΣΣΘ, ν. Σαμοθράκης.

Κατασκευή 4 κτηριακών συγκροτημάτων 3 διαμερισμάτων, στο Στρώο «ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΑΒΒΑ», στη Δημοτική Ενότητα Μεγίστης, ν. Μεγίστης.

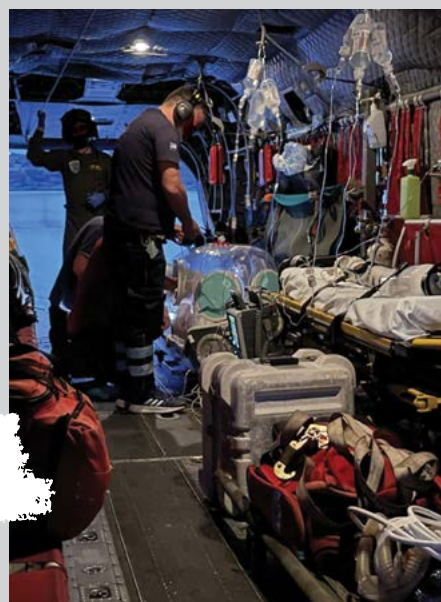

Κοινωνική Προσφορά

• Εκτέλεση αεροδιακομιδών

Στο πλαίσιο των δράσεων κοινωνικής προσφοράς, έχουν εκτελεστεί από 1^{ης} Φεβρουαρίου 2025 μέχρι 30 Απριλίου 2025, 132 Ώρες Πτήσης (ΩΠ) για αποστολές αεροδιακομιδών με Ε/Π "CH-47D" και "NH90" του ΣΞ, για τη μεταφορά συνολικά 66 ασθενών.

Ώρες πτήσης: 132
ΑΣΘΕΝΕΙΣ: 66

Μέριμνα Προσωπικού

Με κύριο μέλημα τη στήριξη του προσωπικού και των οικογενειών του, το ΓΕΣ συνεχίζει να αφουγκράζεται τις ανησυχίες του και να υλοποιεί ενέργειες προς διευκόλυνση της καθημερινότητάς του.

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, εγκρίθηκε η εφαρμογή μειωμένου ωραρίου εργασίας σε δικαιούχους προστάτες ΑΜΕΑ.

Η διαδικασία επικοινωνίας των στελεχών με τον κ. Α/ΓΕΣ, προς επίλυση προβλημάτων που τους απασχολούν σε προσωπικό και υπηρεσιακό επίπεδο, συνεχίστηκε σύμφωνα με την ΠαΔ 4-45/2019/ΓΕΣ/Β1/4γ (Παρουσιάσεις Αξκών-Ανθτών-Υπξκών στον κ. Α/ΓΕΣ).

Στο πλαίσιο της μέριμνας για το προσωπικό εκδόθηκαν διαταγές αναφορικά με:

- Τη λειτουργία των Κέντρων Αποκατάστασης Απωλειών Υγείας (ΚΑΑΥ) κατά τη θερινή περίοδο τρέχοντος έτους.

- Την παροχή οικονομικής επιδότησης για τον παραθερισμό σε ιδιωτικές κατασκηνώσεις εσωτερικού και κατασκηνωτικών προγραμμάτων εξωτερικού του οργανισμού CLIMS για το έτος 2025.

- Την επιδότηση παραθερισμού σε ειδικές κατασκηνώσεις για τα τέκνα ΑμεΑ (με ποσοστό αναπηρίας 50% και άνω) του προσωπικού, για το τρέχον έτος.

Στο πλαίσιο της διαρκούς μέριμνας για το προσωπικό, το έτος 2025 κηρύχθηκε ως «Έτος Αφιερωμένο στην Αναγνώριση του Ρόλου και στην Απόδοση Τιμής, στις Οικογένειες του Στρατιωτικού Προσωπικού». Συναφώς καθορίστηκαν και είναι σε εξέλιξη στοχευμένες δράσεις που εστιάζουν στην έμπρακτη αναγνώριση-στήριξη των οικογενειών του στρατιωτικού προσωπικού του ΣΞ, κι έχουν ως σκοπό:

- Τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των μελών των οικογενειών, ως αναγνώριση της συμβολής τους στη διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ της επαγγελματικής και της οικογενειακής ζωής των στελεχών του ΣΞ.

- Τη συμμετοχή των οικογενειών σε εκδηλώσεις-δραστηριότητες των Μονάδων/Υπηρεσιών, αφενός για την ανάπτυξη δεσμών μεταξύ τους, αφετέρου για την ένταξή τους στην ευρύτερη οικογένεια της Στρατιωτικής Υπηρεσίας.

- Τη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση ζητημάτων που απασχολούν τα μέλη των οικογενειών και μπορούν να διευκολύνουν την καθημερινότητά τους.

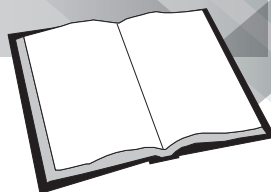
Περισσότερα θέματα
Μέριμνας Προσωπικού
στην ιστοσελίδα του
www.army.gr

Στρατιωτικές εκδόσεις

ΣΤΟΥΣ ΠΙΝΑΚΕΣ που ακολουθούν περιλαμβάνονται συγγράμματα γενικών και ειδικών γνώσεων επί στρατιωτικών και εγκυκλοπαιδικών θεμάτων Ελλήνων και ξένων συγγραφέων, αντίτυπα των οποίων διατίθενται προς πώληση.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ

A/A	ΚΩΔΙΚΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	ΕΤΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	ΑΞΙΑ €
1	84	Ιστορία Σταυροφοριών, Τόμος Γ΄	1976	1,76
2	92	Προβλήματα Πολέμου στην Αρχαία Ελλάδα	1981	1,76
3	97	Ήπειρος Προμαχούσα	1982	1,76
4	100	Γ΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (Τζον Χάκκετ)	1983	2,34
5	108	Ο Επιτήδειος Ουδέτερος	1985	2,34
6	110	Παντουρκισμός	1986	1,76
7	111	Το δικαίωμα να είσαι άνθρωπος, Τόμος Γ΄	1986	2,06
8	113	Ιστορία Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, Τόμος Α΄	1988	1,76
9	116	Διοίκηση και Ηγεσία (Δνση Μελετών ΓΕΣ)	1988	0,88
10	117	Πρακτικές Οδηγίες Δκσης Μικρών Κλιμακίων (Δνση Μελετών ΓΕΣ)	1988	0,30
11	118	Διοικητική (Management)	1988	0,58
12	121	Οι Γερμανικές Εκστρατείες στα Βαλκάνια (Κέντρο Ιστορίας των Η.Π.Α.) (Μετάφραση-Απόδοση Αντγου ε.α. Νικόλαου Κολόμβα)	1994	1,76
13	122	Προσωπικός Υπολογιστής	1989	0,58
14	125	Οι Επικίνδυνοι Άνδρες, Τόμος Α΄ (Αντγου ε.α. Χρήστου Φωτόπουλου)	1994	5,86
15	126	Οι Επικίνδυνοι Άνδρες, Τόμος Β΄ (Αντγου ε.α. Χρήστου Φωτόπουλου)	1995	5,86
16	128	Το Ημερολόγιο μιας Καταστροφής (Μετάφραση Υπτγου ε.α. Κων/νου Κανακάρη)	1996	4,10
17	129	Στρατιωτική Επιθεώρηση 1883-1884	1995	2,94
18	130	Θεματικό Ευρετήριο Μελετών Στρατιωτικής Επιθεώρησης και Συγγραμμάτων 1981-1995	1996	2,94
19	131	Στρατιωτική Επιθεώρηση – Πρώτο τεύχος Μαΐου 1883	1998	1,76
20	132	Διεθνείς Συμφωνίες, Συνθήκες και Συμβάσεις (Υπτγου Γεωργίου Γκορέζη)	2000	1,76
21	133	Ο Πόλεμος και οι Άνθρωποι (Στγού Depeney) Ανατύπωση Εκδόσεως της Στρατιωτικής Επιθεώρησης Ιουλίου 1939	1998	8,8
22	134	Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, Τόμος Α΄ (Αντγου ε.α. Χρήστου Φωτόπουλου)	1997	4,7

23	135	Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, Τόμος Β΄ (Αντγου ε.α. Χρήστου Φωτόπουλου)	1998	4,7
24	136	Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, Τόμος Γ΄ (Αντγου ε.α. Χρήστου Φωτόπουλου)	1998	4,70
25	137	Πακτωλός γνώσεων, παροιμιών και γνωμικών	2000	2,94
26	138	Εγχειρίδιο του Καλού Διοικητού (Αντγου ε.α. Νομικού Θεοδώρου Λ. Γούλα)	2000	2,94
27	139	Θεματικό Ευρετήριο Μελετών (1991-2001) & Ευρετήριο Συμπληρωματικών Εκδόσεων (1991-2001)	2002	8,00
28	ΔΙΑΦ. 2	Το Σύνταγμα της Ελλάδος	1986	0,16
29	ΔΙΑΦ. 21	«Ωδές» του Α. Κάλβου	1992	14,68
30	ΔΙΑΦ. 29	Η Έμμεσος Στρατηγική (Β. Η. Liddell Hart)	2001	5,86

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΕΣ/ΔΙΣ (ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΡΑΤΟΥ)

A/A	ΚΩΔΙΚΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	ΕΤΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	ΑΞΙΑ €
1	1	Ο Μακεδονικός Αγώνας και τα γεγονότα στη Θράκη (1904-1908)	1988	7,04
2	2	Επιχ/σεις κατά των Τούρκων σε Μακεδονία και ν. Αιγαίου 1912 (Α΄)	1988	4,70
3	3	Επιχειρήσεις κατά των Τούρκων στην Ήπειρο (1912/13) (Β΄)	1992	6,96
4	4	Ο Ελληνικός Στρατός κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους (1912/14) (Γ΄)	1992	9,40
5	5	Επίτομη Ιστορία Βαλκανικών Πολέμων (1912/13)	1987	3,52
6	8	Η Ελλάς και ο Πόλεμος στα Βαλκάνια	1958	3,18
7	9	Η συμμετοχή της Ελλάδας στον Πόλεμο (1914-1918)	2012	4,18
8	10	Επίτομη Ιστορία της Συμμετοχής του Ελληνικού Στρατού στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο	1994	6,46
9	11	Το Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα στη Μεσημβρινή Ρωσία (1919)	1955	14,88
10	13	Ο Ελληνικός Στρατός στη Σμύρνη	1957	4,94
11	14	Επιχειρήσεις Φιλαδέλφειας – Προύσσης – Ουσάκ	1957	4,10
12	15	Επιχειρήσεις Φιλαδέλφειας – Προύσσης – Ουσάκ (σχεδιαγράμματα)	1957	2,34
13	16	Επιθετικά Επιχειρήσεις Δεκ 1920-Μαρ 1921	1957	3,52
14	16	Επιθετικά Επιχειρήσεις Δεκ 1920-Μαρ 1921	1963	19,22
15	17	Επιχειρήσεις Ιουνίου-Ιουλίου 1921	2012	5,50
16	18	Επιχειρήσεις προς Άγκυρα (Μέρος Α΄) 1921	1965	5,42
17	18	Επιχειρήσεις προς Άγκυρα (Μέρος Α΄) 1921	2012	3,52
18	19	Επιχειρήσεις προς Άγκυρα (Μέρος Β΄) 1921	1965	3,52
19	20	Τα προ της Τουρκικής Επιθέσεως γεγονότα Σεπ 1921-Αυγ 1922	2012	4,88
20	21	Το Τέλος της Μικρασιατικής Εκστρατείας, Τόμος Α΄ (Υποχωρ. Αγώνες Α΄ και Β΄ Σ.Σ.)	2012	6,44
21	22	Το Τέλος της Μικρασιατικής Εκστρατείας, Τόμος Β΄	2012	5,00
22	23	Επιχειρήσεις εις Θράκη (1919-1923)	1969	19,50
23	27	Αίτια και Αφορμές Ελληνοϊταλικού Πολέμου	2016	3,70

24	28	Ιταλική Εισβολή 1940	2012	6,12
25	29	Ελληνική Αντεπίθεση 1940	2012	4,22
26	30	Χειμερινές Επιχειρήσεις – Ιταλική Επίθεση Μάρτιος 1941	2012	3,48
27	31	Αγώνες εις Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (1940/41)	1956	3,52
28	31	Αγώνες εις Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (1940/41)	2012	5,60
29	32	Το Τέλος μιας Εποποιίας Απρίλιος 1941	1959	29,24
30	33	Η Μάχη της Κρήτης 1941	1961	4,40
31	33	Η Μάχη της Κρήτης 1941	2012	3,52
32	34	Επίτομη Ιστορία Ελλ./Ιταλ. – Ελλ./Γερμ. Πολέμου (1940-1941)	2012	3,24
33	40	Το Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα στην Κορέα 1950/55	2017	4,92
34	45	Η Υγειονομική Υπηρεσία κατά τη Μικρασιατική Εκστρατεία (1919/22)	2012	4,34
35	46	Η προς Πόλεμον Προπαρασκευή του Ελληνικού Στρατού (1923-1940)	1969	21,92
36	47	Ανεφοδιασμοί-Μεταφοραί κατά τη Μικρασιατική Εκστρατεία (1919/22)	1967	5,28
37	48	Εφοδιασμοί του Στρατού σε Όπλα και Πυρ/κά ΠΖ-ΠΒ (1940/41)	1982	2,34
38	49	Η Υγειονομική Υπηρεσία κατά τον Πόλεμο 1940/41	1982	1,76
39	50	Ευρετήριο Πολεμικών Γεγονότων Ελληνικού Έθνους	1989	4,10
40	51	Αγώνες και Νεκροί του Ελληνικού Στρατού, 1940/45	1989	15,84
41	56	Ο Ελληνοτουρκικός Πόλεμος 1897	1993	6,46
42	57	Η Ειρηνευτική Αποστολή στη Σομαλία	1996	4,98
43	58	Ο Ελληνικός Στρατός στη Μέση Ανατολή 1941/45 (Ελ Αλαμείν-Ρίμνι-Αιγαίο)	1996	5,28
44	59	Αρχεία Εθνικής Αντίστασης (1941-1944), (8 τόμοι-συνολική τιμή)	1998	56,00
45	60	Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου (1944-1949), (16 τόμοι-συνολική τιμή)	1998	104,00
46	61	Ιστορία του Ελληνικού Στρατού	1997	4,70
47	62	Η Ελληνική Δύναμη στην Αλβανία (ΕΛΔΑΛ) (Απρ-Αυγ 1997)	1998	4,70
48	63	A Concise History of the Balkan Wars 1912-1913	1998	5,86
49	64	An Index of Events in the Military History of Greek Nation	1998	5,86
50	65	An Abridged History of the Greek-Italian & Greek-German War 1940/41	1997	5,86
51	66	Ο Βορειοηπειρωτικός Αγώνας	1997	5,86
52	67	A concise history of the participation of the hellenic army in the first world war 1914-1918	1999	6,74
53	68	History of the Hellenic Army 1821-1997	1999	8,5
54	69	Στρατιωτική Οργάνωση & Πολεμική Τέχνη των Αρχαίων Ελλήνων	1999	19,36
55	71	Η Συνοπτική Ιστορία του Γενικού Επιτελείου Στρατού (1901-2001)	2001	13,86
56	73	Επίτομη Ιστορία της Εκστρατείας στη Μικρά Ασία 1919-1922	2002	17,30
57	73	Επίτομη Ιστορία της Εκστρατείας στη Μικρά Ασία 1919-1922	2012	4,26
58	74	The Battle Of Crete	2002	20,14
59	75	Η Υγειονομική Υπηρεσία κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους 1912-1913	2002	15,04
60	76	The struggle for Macedonia and the events in Thrace 1904-1908	2003	12,80
61	77	A Concise History of the Campaign in M. Asia 1919/22	2004	32,40
62	78	Ιστορικές Ονομασίες Ενεργών Συνταγμάτων και Ταξιαρχιών (ΠΖ-ΤΘ-ΕΔ)	2004	24,80

63	79	Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού 1821-1954	2006	22,00
64	80	Ο Οπλισμός του Ελληνικού Στρατού (1866-2004)	2008	10,96
65	81	Ευρετήριο Αρχείου Καποδιστριακής Περιόδου: Στρατιωτικά Τεκμήρια (1827-1833)	2007	2,54
66	82	Concise History of the Hellenic Army General Staff	2007	8,70
67	83	Η Σημασία των Ιστορικών Αρχείων στην Αντικειμενική Συγγραφή της Ιστορίας-Φορείς που τηρούν Ιστορικά Αρχεία-Διαδικασίες Πρόσβασης στο Αρχειακό Υλικό	2009	3,78
68	84	Οι Ελληνοαμερικανοί Εθελοντές στην Εθνική Αντίσταση	2012	3,12
69	85	Η Συμβολή της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο	2009	8,32
70	86	Οι πολιτικοστρατιωτικές σχέσεις Ελλάδας-Γαλλίας	2011	2,40
71	87	Οι κυριότερες μάχες του Ελληνικού Στρατού (1897-1955)	2012	2,42
72	88	Μνήμες Πολέμου 1897-1974	2012	7,28
73	89	Επιχείρηση Καλάβρυτα	2012	1,44
74	90	Στρατιωτική Οργάνωση και Πολεμική Τέχνη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας	2013	6,62
75	91	Πρακτικά Ημερίδας για τα 100 Χρόνια από την Έναρξη των Βαλκανικών Πολέμων	2013	6,80
76	92	Το Εκστρατευτικό Σώμα της Ελλάδας στην Κορέα, (1950-1955), Τόμος Β΄, Συμπληρωματικοί Πίνακες Προσωπικού	2014	1,36
77	93	Σέξτου Ιουλίου Φροντίνου Στρατηγήματα	2015	1,92
78	301	The Northern Epirus Struggle	2002	13,58
79	94	The Warrior 's Ethos, the National Psyche and Soldiery	2016	3,58
80	95	Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, Τόμος Α΄	2017	3,50
81	96	Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, Τόμος Β΄	2019	4,10
82	97	The Hellenic Expeditionary Force in Korea (1950-55)	2020	9,08
84	99	Τα καταφύγια της Αττικής 1936-1956, Τόμος Α΄	2021	31,42
85	100	Τα Απομνημονεύματα του Βλαδίμηρου Κολοκοτρώνη	2022	15,00
86	101	Με το βλέμμα στη Μικρά Ασία, 100 στιγμιότυπα από την πορεία του Ελληνικού Στρατού (1919-1922)	2023	53,78
87	102	Τα καταφύγια της Αττικής 1936-1956, Τόμος Β΄	2023	42,90
88	104	The contribution of Greece in WW II (Η συμβολή της Ελλάδας στο Β΄ ΠΠ)	2025	12,34
89	105	The peacekeeping mission in Somalia (February 1993-May 1994) (Η Ελληνική Ειρηνευτική Αποστολή στη Σομαλία (Φεβρουάριος 1993-Μάιος 1994)	2025	15,42

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να προμηθεύονται, κατόπιν συνεννόησης, τις παραπάνω εκδόσεις όλο το έτος –εκτός από τους μήνες Ιανουάριο και Φεβρουάριο– από το ΤΥΕΣ/Β΄ Δνση, Λ. Μεσογείων 227-231, ΣΤΓ 1020 (Στρατόπεδο Παπάγου), τηλ: 210 6552673.

Στο στρατιωτικό και πολιτικό προσωπικό του ΥΕΘΑ, τα συγγράμματα διατίθενται με έκπτωση 50% επί της τιμής, σύμφωνα με το Αριθμ. Φ. 900/489223 Σ. 626, άρθρο 2.